

SLAVA HEROJU BORISU KRAIGHERJU

V sredo, 4. januarja — prvi dan po novoletnih praznikih — je širom po Jugoslaviji bolešno odjeknila novica, da se je pri Sremski Mitrovici smrtno ponesrečil podpredsednik Zveznega izvršnega sveta Boris Kraigher skupaj s svojim starejšim sinom Janezom. Nešteto rok je obstalo sredi delovnega ritma, na tisoče in tisoče src je preplavila žalost, glave so se nemo sklonile pod pezo težkega udara. Ali je res? So se spraševali ljudje in mrzlično kupovali dopoldanske časnike, ki so objavili prve vesti o tragični nesreči. Boris Kraigher, čigar spodbudne besede v zvezi z izvajanjem reforme smo pred dobrim tednom spremljali po radiu in televiziji...

Boris Kraigher, borec za osvoboditev delavskega razreda, eden izmed prvih kladivarjev naše revolucije... Boris Kraigher, mož doslednosti in dejani, človek velikih obzorij, ki je znal zmeraj povedati resnico, čeprav je bila trda, in pokazati stvarne možnosti za urejanje ključnih vprašanj socialistične graditve... Stirinajst let za Borisom Kidričem še Boris Kraigher... Kako so težki udarci usode, ki padajo po nas v najusodnejših letih!

Kaj smo izgubili z Borisom Kraigherjem, je zelo lepo povedal tovariš Miha Marinko prek televizije. Med drugim je dejal:

»V obdobju izvajanja gospodarske in družbene reforme pomeni njegova smrt neprecenljivo izgubo, obenem pa obveznost, da bomo tako vztrajno in dosledno, kakor je bilo lastno tovarišu Borisu Kraigherju, nadaljevali njegovo delo. Iz vseh njegovih javnih razprav je jasno odsevalo njegovo življenjsko vodilo: biti dosleden in vztrajen, vsakemu problemu iti do dna, k njegovemu pravemu izvoru, k družbenim koreninam. Zato je tudi gospodarsko in družbeno reformo doumel kot odgovor na sodobne probleme razvoja. V njej je videl več kot samo našo jugoslovansko stvar; uspeh reforme mu je pomenil tudi mednarodno uveljavitev našega koncepta. Zato se je tako vztrajno zavzemal za njeno uresničevanje. Bil je zgled, kako je treba biti kos težavam, kako je treba vzdržati na tej poti, nikoli popuščati ali se vdati kompromisom. Ni mu bilo do praznih besed in trenutnih učinkov; pred naše delovne ljudi je prišel z vso resnico, čeprav ni bila zmeraj privlačna...

Ko preleta našo misel spomin na Janezovo življenjsko pot, ga v duhu vidimo ob tovarišu Borisu Kidriču. Bil je eden njegovih najbližjih sodelavcev, najsi bo kot komisar Glavnega štaba pri snovanju naše vojske, ali pa kasneje kot njegov naslednik v funkciji predsednika vlade. Bil je učitelj cele šole dragocenih kadrov: politikov, ekonomistov in drugih strokovnjakov, jasnih konceptov v našem družbenem razvoju... Zgodovina mu bo prav gotovo določila pomembno mesto v boju za svobodo slovenskega naroda, v izgrajevanju jugoslovanske socialistične družbe in s tem v obči afirmaciji socializma.

Predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka pa je ob smrti Borisa Kraigherja podal 4. t. m. izjavo, v kateri pravi med drugim:

»Novica o tragični smrti tovariša in prijatelja Borisa Kraigherja me je davi, ko sem zanj zvedel, strašno prizadela... Vedno sem ga spoštoval in občudoval zaradi njegove velike sposobnosti in žilave aktivnosti, predvsem pa sem ga nadseval cenil kot velikega revolucionarja, ki se je izkazal v vseh velikih trenutkih naše revolucije in še posebej v času narodnoosvobodilne boje. Kot starejši po letih sem ga v vseh teh letih z veseljem gledal, kako je rasel kot osebnost in razvijal svoje sposobnosti. Tako je dorasel našega velikega revolucionarja in gospodarstvenika, ki smo ga toliko pregledali izgubili — Borisa Kidriča. In zdaj moram z žalostjo ugotoviti, da je za nas ta izguba prav tako velika in prav tako boleča, kot takrat, ko smo izgubili tovariša Petra. Enako velika pravim zato, ker smo danes v podobnem prelomnem in težavnem položaju, kot smo bili v času Borisa Kidriča...»

Kako priljubljen je bil veliki pokojnik in kaj je pomenil jugoslovanskim narodom, to je pokazal tudi njegov pogreb. V četrtek so se poslovile od posmrtnih ostankov Borisa Kraigherja in njegovega sina Janeza množice Beograjčanov, v petek pa je bilo zadnje slovo v Ljubljani z veličastnim pogrebom v Spominskem parku talcev na Žalah. Množica, ki se je kljub slabemu vremenu zgrnila na Zale, je v nemi tišini, z globoko pieteto poslušala besede govornikov, ki so se poslovlili od velikega revolucionarja: v imenu CK ZKJ je govoril Osman Karabegović, v imenu ZIS Jakov Blažević, v imenu CK ZKS Franc Popit. Zatem se je poslovlil od tragično preminulega Janeza Kraigherja v imenu sošolcev njegov prijatelj Borut Megušar. Zadnji je govoril predsednik zvezne skupščine Edvard Kardelj, Marsikomu so se orosile oči in srce se mu je stisnilo, ko je poslušal njegove pretresljive besede:

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

Leto V
Št. 1
10. I. 1967

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Življenjska pot Borisa Kraigherja

»Nesprejemljiva in sovražna se nam zdi kruta resnica, da ne bo več na odgovornem mestu revolucionarja tvojih sposobnosti, tvoje trdnosti in tvoje tovariške in bojevniske zvestobe. In vendar, mi te bomo pogosto srečavali in srečavale te bodo bodoče generacije. Kajti v vsakem koraku revolucije odzvanja tudi tvoj korak, in v vsakem njenem plodu, ki ga je dala in ga daje našemu delovnemu človeku, našemu ljudstvu in napredku naše socialistične družbe in njene kulture, je vgrajeno tudi tvoje snovanje, tvoje delo, del tvoje življenja.

Počivajta v miru, dragi Boris in dragi Janez! In naj večno živi spomin na vaju!

Pokojni Boris Kraigher izhaja iz znane napredne družine. Njegov oče je bil socialist, drugo ga je zdravnik in obenem tudi slovenski pisatelj.

Boris se je rodil v Gradišču v Slovenskih goricah, 14. februarja 1914. Že zelo zgodaj se je najprej od očeta, pozneje pa od delovnih ljudi v Mariboru navzel naprednih idej.

Po končani gimnaziji se je vpisal na ljubljansko univerzo, kjer je študiral gradbeništvo. Brž ga srečamo med levičarskimi študenti, bil je član akademškega kluba »Triglav«. Organi-

zirjal je demonstracije proti monarhistični diktaturi kralja Aleksandra in generala Živkovića. Leta 1934 pa je postal član KPJ. Proti koncu leta pa so ga zaprli in ga obsodili na dve leti zapora. Znašel se je za zidovi kaznilnice v Sremski Mitrovici. Ko se je vrnil, se je takoj spet vključil v aktivno delo, čeprav ga policija nikoli ni pustila pri miru.

Kmalu je postal sekretar pokrajinskega komiteja SKOJ za Slovenijo; leta 1938 pa član okrožnega komiteja KPS Ljubljana. 1939 je postal ilegalce,

opravljal je posle sekretarja okrožnega komiteja KPS Ljubljana, sekretarja Agitpropa CK KPS in instruktora CK KPS za delo z mladino, bil pa je tudi član CK. Po razpadu Jugoslavije aprila 1941 pa je bil med vidnimi organizatorji osvobodilnega boja kot sekretar poverjenišva KPS za Ljubljansko pokrajino. V junaškem odporu Ljubljane je vloženega veliko njegovega dela.

Leta 1942 pa so ga zajeli kot ilegalca italijanski policisti in ga s ponarejenimi dokumenti pod tujim imenom odpeljali v koncentracijsko taborišče Gonars. Samo tri mesece je bil za bodečo žico, ko je s skupino tovarišev skopal predor v svobodo.

Iz taborišča so se begunci prebili v Brda. Boris Kraigher je znova med vodilnimi ljudmi našega oboroženega boja. Nekaj časa je bil na Primorskem, junija 1943 pa je postal komisar glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Septembra 1944 pa se je spet vrnil na Primorsko kot sekretar pokrajinskega komiteja KPS. To delo je opravljal do konca vojne.

V času najhujšega stalništičnega pritiska je bil minister za notranje zadeve Slovenije. V kasnejšem razdobju bi težko našli vse funkcije, ki jih je opravljal, naj pa ostane zapisano, da je bil eden izmed tistih, ki so se najbolj zavzemali za sedanje gospodarsko reformo in za družbeno samoupravljanje. Z njegovo smrtjo smo izgubili človeka Kidričevega kova, ki ga bomo še dolgo pogrešali kot krmarja našega razvoja.

Slava njegovemu spominu!

S pogrebnih svečanosti za Borisom Kraigherjem na Žalah

V imenu borcev NOV: Hvala mu!

Pokojni Boris Kraigher je bil zmeraj zelo tesno povezan s svojimi bojnimi tovariši, borci NOV, ki jim je tudi med opravljanjem politično-gospodarskih nalog posvečal mnogo skrbi in se rad mudil med njimi. Tako se je udeležil tudi proslave ob 20. obletnici legendarnega pohoda 14. divizije na Štajersko, ki je bila 4. januarja 1964 v veliki dvorani Gospodarskega razstavišča v Ljubljani. V govoru, ki ga je imel na tej proslavi, se je zavzel za rešitev problemov bivših borcev s temi besedami:

»Ko torej dosegamo po dvestih letih te velike uspehe in rezultate, mislim, da je prav, če jasno ugotovimo tudi svoje obveznosti in dolžnosti do tistih borcev, do tistih tvorcev naše nove Jugoslavije, ki so v teh težkih letih osvobodilne borbe iz dneva v dan izpostavljali svoje življenje za lepšo bodočnost naših narodov, za uspešno socialistično preobrazbo naše družbe. Nedvomno smo ustvarili pogoje, ki omogočajo, da danes ne gledamo več drobnjarsko in malenkostno tudi na reševanje nekaterih posebnih življenjskih problemov teh ljudi, ljudi, ki so v dvestih letih na tak ali drugačen način žrtvovali svojo mladost in svoje zdravje za lepšo bodočnost novih generacij in za lažje reševanje problemov in težav današnjega časa. Dolžnost današnje družbe je, da jim nudi življenjske pogoje, ki so jih zaslužili s svojim delom za razvoj današnje družbe.

Mislim, da je prav republika Slovenija ena izmed tistih, ki je prva ustvarila pogoje, da

lahko res dostojno reši tudi te probleme svojih borcev, in to ne kot vprašanje nekih privilegijev za te borce, ampak kot vprašanje dostojnega življenja, ki ga naše ljudstvo po dvestih letih naporne socialistične graditve gotovo lahko zagotovi tem pionirjem socialističnega razvoja skupnosti narodov Jugoslavije. Njim pa ravno zvestoba, zvestoba do revolucije, zvestoba do velikih ciljev borbe, za katero so njihovi soborci žrtvovali svoja življenja in za katero so oni žrtvovali svojo mladost in svoje najboljše sile, nalaga obvezo, da z vso odločnostjo pomagajo pri izgradnji današnje družbe, pri premagovanju težav, pri premagovanju malodušja ob trenutnih neuspelih ali zastojih — v zavezanosti, da je v enotnosti delovnega človeka, v njegovi organiziranosti, v njegovi jasni politični orientaciji, v njegovi zrelosti za mirno in dostojanstveno presojo v vseh, tudi najtežjih trenutkih, zagotovljena lepša bodočnost našemu delovnemu človeku.

Lahko rečemo, da je veliki pokojnik s temi svojimi besedami in odločnimi stališči odločilno pripomogel k doslednejšemu urejanju problemov borcev NOV v Sloveniji. Sad teh njegovih

stališč sta nedvomno tudi zakon o dodatku za zaposlene borce in zakon o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev. Zato pa v imenu vseh borcev NOV Slovenije: hvala mu!

Izrazi globokega sožalja

Zvezni izvršni svet, Centralni komite ZKJ in družina Borisa Kraigherja so prejeli ob njegovi tragični smrti nešteto sožalnih brzojavk iz vseh krajev države, pa tudi iz tujine. Med prvimi so izrazili sožalje predsednik republike Josip Broz-Tito, predsednik zvezne skupščine Edvard Kardelj ter predsedniki republiških skupščin in izvršnih svetov.

Številnim brzojavkam družbenih organizacij se je pridružila tudi brzojavka republiškega odbora ZZB NOV Slovenije predsedniku ZIS Petru Stamboliću, ki se glasi:

Globoko presunjen ob tragični smrti podpredsednika ZIS tovariša Borisa Kraigherja vam Republiški odbor ZZB NOV Slovenije izreka iskreno sožalje.

Ime Borisa Kraigherja, politkomisarja GŠ NOV in PO Slovenije, narodnega heroja, je neločljivo povezano z zmagovitostjo narodnoosvobodilno borbo slovenskega ljudstva.

Kot plemenit človek in vojaški družbeni delavec se je Boris Kraigher tudi po osvoboditvi neutrudno bojeval za uresničevanje novih revolucionarnih smotrov, za izgradnjo socializma v naši družbi.

Njegova dosledna ustvarjalna osebnost je prišla do izraza v povojnem obdobju posebno še v zvezi z gospodarsko in družbeno reformo.

Zveza združenj borcev NOV je s tragično smrtjo Borisa Kraigherja izgubila revolucionarno osebnost in glednega tovariša, ki je vse svoje življenje posvetil borbi za svobodo in boljše življenje našega ljudstva, borca, s katerim je bilo skovano tovarištvo v težki narodnoosvobodilni borbi.

Republiški odbor
ZZB NOV Slovenije

IZ GOVOROV BORISA KRAIGHERJA

● Položaj gospodarske organizacije

»Položaj gospodarske organizacije v pogojih gospodarske reforme najbolje ilustrirajo podatki o deležu gospodarstva pri ustvarjanju neto produkta. Leta 1964 so gospodarske organizacije po ključnih računih sodelovale v razdelitvi neto produkta z 51 odstotki, družbena skupnost pa je zajemala 49 odstotkov. V novih odnosih po reformi bodo gospodarske organizacije pri razdelitvi sodelovale z 71 odstotki, medtem ko se bo delež družbene skupnosti zmanjšal na 29 odstotkov, upoštevajoč pri tem, da gospodarstvo ni več obremenjeno s prometnim davkom.

Iz ekspoziceja v skupščini

● Prvič se ni posrečilo

»Ko smo se prvič leta 1961 lotili reforme, mislim, da se nam stvar ni v celoti posrečila, ker se nismo lotili tako organizirano in tako politično pripravljeno na težavno operacijo, kakor smo to storili zdaj, ko smo se nanjo pripravili na VIII. kongresu in ko je to od nas zahteval ves potek gospodarskega razvoja v zadnjih letih.

Iz govora na III. plenumu CK ZKJ 26. II. 1966

● Težavni problemi

»Posebej bi rad poudaril, da so problemi, pred katerimi stojimo danes in pred katerimi bomo stali leta 1966 in še 1967, zelo težavi, težavnosti kakor so bili začetni koraki, ki smo jih storili po prvih ukrepih v letu 1965. Šele zdaj moramo razreševati tiste probleme, ki pomenijo resno preorientacijo vseh faktorjev na modernizacijo, na boljše gospodarjenje in na znatno koncentracijo vseh naših sil pri povečanju produktivnosti dela.

Iz govora na III. plenumu CK ZKJ 26. II. 1966

● Dinar naj postane merilo produktivnosti

»Mislim, da moramo biti dosledni in enotni v tem, da je naš cilj čimprej doseči konvergenčnost dinarja, da je to tista pot, ki nam omogoča, da postane naš dinar merilo produktivnosti dela in da se lahko na tej osnovi otresemo vseh političnih pritiskov na področju naše investicijske politike, kakor tudi na področju naše konkretne ekonomske politike.

Iz govora na III. plenumu CK ZKJ 26. II. 1966

● Tega še ne jemljejo dovolj resno

»Od tega je odvisen poslovni odnos med gospodarskimi organizacijami in poslovnimi bankami na področju obratnih kreditov, ki predstavljajo za banko določen interes. Banka realizira svoj dohodek z obračunom kreditov in se tako rekoč poslovnost prenaša na področje obojestranskega interesa prireditelj naravnost. Pri tem pa se osvobajamo sistema, ki smo ga posebno ostro kritizirali zadnji dve leti, to je tako imenovanih okrožnic Narodne banke, kar je bilo posledica dejstva, da smo imeli distribucijo kredita. Te predpise smo poskušali čim bolj objektivizirati. Sedaj pa prehajamo na ta novi sistem in zdi se, da tega dejstva v naših gospodarskih krogih še ne jemljejo dovolj resno.

Iz izvajanja na tiskovni konferenci 24. XII. 1966

● Začetek pri elementih neskladnosti

»Začeli smo pri elementih, ki povzročajo sedanjo neskladnost v cenah in neenakomernosti v odnosih med cenami, kjer smo imeli dokaj rizike cene surovin, reprodukcijskega materiala, kmetijskih pridevkov, transportnih in drugih storitev ter energije, po drugi strani pa sorazmerno visoke cene končnih izdelkov, predvsem potrošnega blaga. Te neskladnosti so privedle do neracionalnega izkoriščanja primarnih proizvodov na eni, na drugi strani pa do sistema delitve, ki je bistveno motil razmerja v gospodarstvu in vsej predelovalni industriji.

Iz govora na televiziji 10. VI. 1965

SZDL o reformi in volitvah. — Na skupni seji predsedstva in izvršnega odbora zvezne konference SZDL so razpravljali o uresničevanju reforme in o dejavnosti Socialistične zveze pred skupščinskimi volitvami. V razpravi so poudarili, da je treba neposredne proizvajalce mnogo bolj vključevati v politično dejavnost in to ne le v delovnih organizacijah, marveč tudi na terenu. Prav tako je treba natančneje opredeliti vlogo Socialistične zveze v občinah v zvezi z vlogo občanov pri volitvah.

Russelovo sodišče v Hanoi. — Prva skupina Russelovega sodišča za ugotavljanje ameriških vojnih zločinov je prispela v Hanoi. Namen sodišča je opraviti vsestranske preiskave o zločinih ameriške vojske in njenih zaveznikov v Vietnamu. Sodišče ne bo sodilo posameznikov, temveč bo obsodilo določeno agresivno politiko imperialističnega sistema zatiranja.

Neuspešen vdor Američanov v delto Mekonga. — Prvič, odkar se je pričela ameriška intervencija v Vietnamu, so ameriške mornariške enote vdrle v delto reke Mekong. Ta akcija ameriških in južnovietnamskih enot se je končala s popolnim neuspehom. Napadali so ubili tri pripadnike osvobodilnih sil, dva otroka, razrušili pa dva bunkerja. Operacija je potekala na polotoku Klen Hoa, kjer je, po izjavi ameriškega poveljstva, trdnjava narodnoosvobodilne fronte.

Kongres KP Francije. — V Parizu se je končal 18. kongres KP Francije. Za generalnega sekretarja KP Francije je bil ponovno izvoljen Waldeck Rochet. Kongresna resolucija med drugim poudarja potrebo po krepitvi enotnosti francoske levice in razvijanja politično-ideološkega dela znotraj partije na marksistično-leninističnih načelih. Na kongresu so sprejeli tudi dokument o solidarnosti z vietnamskim ljudstvom.

Spremembe v britanski vladi. — Premier Harold Wilson je rekonstruiral britansko vlado. Pred tem je sedem ministrov odstopilo, da bi izpraznilo mesta mlajšim in bolj dinamičnim poslanecem laburistične partije. Večina komentatorjev meni, da so Wilsonove spremembe imele namen okrepiti gospodarsko, obrambno in zunanje ministrstvo. V gospodarstvu gre za izvajanje politike o zamrzovanju investicij, pri obrambi za zmanjšanje vojaških izdatkov in v zunanji politiki za povezovanje z Evropo.

V žarišču dogodkov

Romunsko-španski sporazum. — V Parizu so podpisali romunsko-španski sporazum o navezavi konzularnih stikov med obema državama. Pariški opazovalci španskih razmer pravijo, da Romunija kmalu ne bo več edina socialistična država, ki je navezala diplomatske stike z Madridom. Španija se namreč zanima za navezavo stikov s socialističnimi državami zaradi povečanega pritiska španskega naprednega tiska in javnosti.

Afrika želi obnoviti stike z Britanijo. — Pred enim letom je zaradi rodejskega vprašanja več afriških držav pretrgalo diplomatske stike z Veliko Britanijo. Nedavno je britanska vlada dala pobudo za obnovitev odnosov med Londonom in Kairo. Naser pravi, da problema ni mogoče enostransko obravnavati, ker je prišlo do prekinitve odnosov na podlagi skupnega sklepa afriških držav. Dve afriški državi sta sklep preklicali, dve pa sta stike z Britanijo že navezali.

Vrh kitajske kulturne revolucije. — Generalni sekretar CK KP Kitajske Teng Hsiao Ping je priznal, da sta on in predsednik republike Liu Šao Či glavna predstavnika buržoazne linije. Rdeča garda napada tudi druge osebnosti kitajskega političnega življenja; posebno pozornost zasluži javni napad na premiera Ču En Laja. Dopisniki iz Pekinga poročajo, da so sedaj spopadi med Maovimi pristaši in njegovimi nasprotniki mnogo ostrejši kot kdajkoli prej.

Volitve v Paragvaju. — Vlada predsednika Stresnerja bo — prvič po desetih letih — razpisala splošne volitve v paragvajsko skupščino. Z njimi bodo razveljavili ustavo, ki je v veljavi že 26 let. Z novo ustavo bodo uzakonili sedanji paragvajski režim, ki je prišel na oblast po državnem udaru. Menijo, da bo bistvena značilnost nove ustave v krepitvi centralistične državne oblasti.

Spopad na izraelsko-sirski meji. — Na izraelsko-sirski meji se je ponovno vnelo puškarjenje. Predstavnik izraelske armade je dejal, da je do spopada prišlo, ko so s sirske strani začeli streljati na traktor, ki je bil kakih 800 m znotraj izraelskega ozemlja. Izraelci so odgovorili na ogenj in puškarjenje je trajalo poldrugo uro. Dan kasneje so Sirci s svojega ozemlja uničili s topovi izraelski tank.

Kiesinger potuje v Pariz. — Zahodnonemški kancler Kurt Kiesinger v petek potuje v Pariz, kjer se bo dva dni pogovarjal s predsednikom de Gaulle. Z njim bo potoval tudi zunanji minister Willy Brandt. To bo prvo Kiesingerjevo srečanje z de Gaulle, odkar je postal kancler. V Parizu bo poskušal obnoviti že močno zrahljane francosko-nemške odnose.

Nacionalna konferenca KP Italije. — Na nedavni nacionalni konferenci komunistov v Rimu so udeleženci obravnavali probleme v zvezi z emigracijo. Komunistična partija Italije meni, da bi bilo mogoče z agrarno reformo, z zgraditvijo lahke industrije na jugu države in z drugimi ukrepi v Italiji postopno zagotoviti 200 do 250 tisoč novih delovnih mest ter tako rešiti problem gospodarske emigracije. Po vojni je odšlo v tujino šest milijonov italijanskih delavcev.

O delovnem ocenju

Prvega dne po novoletnih praznikih smo obiskali Vrhniko in njene prijazne prebivalce. Tisti, ki vrhniške borce dobro poznajo, pravijo, da širina njihovega srca in upornost duha izvirata še iz časov, ko je domačin Ivan Cankar šibal napake malomeščanske družbe in žgoče udaril po lažnem redoljubstvu. Kot nekdanji njihov vzornik Cankar so bili tudi vrhniški borci pred 25 leti glasniki novih zarij in taki želijo ostati tudi danes. Zato moramo razumeti njihovo misel, ki so jo letos najprej

Še naprej jim je pglavitna naloga: strniti svoje vrste

izrekli: »Kot doslej si bomo tudi v prihodnje najbolj prizadevali, da strnimo svoje vrste.«

Po razgovoru z vrhniškimi borci smo imeli občutek, da tam na Vrhniku, v Borovnici in še drugod v vrhniški občini nimajo velikih problemov kot v drugih občinah. Toda temu je treba še nekaj pripomniti. Medtem ko je v večini organizacij glavni problem pomanjkanje denarja — kar da neskončne možnosti za večna jadikovanja in prenekanje opravil — za družbeno-politično mirstvo — vrhniški borci rešujejo svoje probleme v drugi smeri. Napreduje vse moči, da bi ostali skupaj tovariško povezani. Glavni problem in največja sovražnika vidijo v vsem, kar bi utegnilo izpriditi njihove svete težnje in značje, tako izpred 25 let. Res je, vsak zvon ima dve plati. In o svojih napakah so si vrhniški borci povedali v obraz na lanskoletni združitveni konferenci. Sklenili so, da bodo napregli vse sile, da pokazejo, kje sta poštenost in tovarišstvo.

V pogovoru s tehničnim sekretarjem občinskega združenja borcev tovaršev Adolfom Malavašičem — ki je odgovarjal na naša vprašanja v imenu vseh vrhniških borcev — smo na kratko preleteli pglavitna področja deia vrhniškega združenja. Najprej si preberimo kratek statistični zapis:

Na območju vrhniške občine deluje 7 združenj borcev, 3 združenja invalidov in 3 združenja rezervnih oficirjev in podoficirjev. V vseh treh združenjih je 1365 članov; od teh je borcev 1097. Okrog polovice borcev je upokojenih. Po 200 je delavcev in uslužbencev, 50 je kmetov, 10 obrtnikov, 100 gospodinj, drugi pa so iz drugih poklicev.

ZIVLJENJE IN DELO NAŠIH ORGANIZACIJ

Praznovanje dneva JLA v Izoli

Ze dalj časa je v Izoli med najbolj uspešnimi praznovanji in prireditvami praznovanje dneva JLA. Letos pa je bilo to praznovanje spričo njene 25. obletnice še vse lepše.

Solska mladina višjih razredov je obiskala vojaške enote v Postojni, skupina rezervnih oficirjev pa skupno s pevskim zborom vojake v bližnjih karav-

lah. Delegacija rezervnih oficirjev je obiskala tudi vse bivše borce v tukajšnji bolnici in domu upokojencev.

Posebno uspel je bil sprejem staršev padlih borcev in vdov iz NOV, ki ga je pripravila komisija ZVVI. V hotelu »Riviera« se je zbralo okrog 80 tovarišev in tovarišic, katere je pozdravil predsednik sklada za borce tov

Škrjanec, nato pa so učenke Gostinske šole nastopile z recitacijami, ki so ganile vse prisotne. Vsi vabljeni so bili prijetno presenečeni nad pozornostjo, ki jim jo je posvetila organizacija ZB, zlasti še, ko so prejeti tudi manjše denarno priznanje iz sklada za borce pri skupščini občine Izola.

Svečana akademija v počastitev dneva JLA je bila na sam praznik v nabit polni dvorani DPD Svobode, ki jo je pripravila komisija ZROP občine Izola s sodelovanjem sekcije DPD Svobode in šolsko mladino.

Veseli del praznovanja pa se je končal ob veliki udeležbi bivših borcev, rezervnih oficirjev in podoficirjev v hotelu »Riviera«, kjer je ob partizanski pesmi in bujanju spominov na prva slavna leta naše armade večer prehitro minil.

Marta

K. K.

Proslava v Senovem

Ob obletnici ustanovitve JLA je imelo ZROP Senovo letno delovno skupščino, ki so se je udeležili tudi predstavniki občinskega odbora ZRB. Na skupščini so razpravljali o nadaljnjem delu združenja, novem študijskem programu in nalogah v letu 1967.

Skupščini je sledila proslava obletnice JLA z bogatim sporedom. Program so izvajali pripadniki JLA iz garnizije Cerklje, ki so ob tej priložnosti prvi gostovali v Senovem. Prebivalci so tako prvič imeli priložnost spoznati, kako bogato je kulturno življenje v JLA. Izvajalce so zato pozdravili z glasnim odobravanjem.

Po programu je sledil partizanski film, ki so si ga navzoči ogledali z velikim zanimanjem.

Svečano so proslavili občinski praznik

24. decembra 1966 so se v Litiji zaključile slovesnosti ob občinskem prazniku, ki ga praznujejo na ta dan v spomin na spopad borcev II. grupe odredov z okupatorjem na Tisju.

Najprej je bila slavna seja občinske skupščine Litije, ki so se je udeležili preživeli borci II. grupe odredov in Kamniško-zasavskega odreda, med gosti pa so bili tudi član izvršnega komiteja CK Zveze komunistov Slovenije Mitja Ribičič, predstavniki Jugoslovanske ljudske armade, zastopniki sosednjih občin in drugi. Na seji je podpredsednik Litijske občinske skupščine Stane Volk govoril o pomenu spopada na Tisju za razvoj narodnoosvobodilne borbe na litij-

skem območju, pri čemer je poudaril, da pomeni borba na Tisju pomemben mejnik — začetek oboroženega odpora proti okupatorju. Govoril je tudi o uspehih, ki so jih na litijemskem območju dosegli v letih po osvoboditvi. Potem pa so udeleženci seje posebej počastili spomin pokojnega revolucionarja in narodnega heroja — častnega občana Litije Dušana Kvedra-Tomaža, udeleženca in enega od vodij spopada na Tisju.

V nadaljevanju se je predsednik skupščine občine Litija Stane Fungertar prebral sklep o podelitvi domilela Kamniško-zasavskemu odredu. V imenu občine Litija je nato podaril odredu zastavo, spominski trak in spominsko listino; na zastavo pa je predsednik zagorske občinske skupščine Dušan Koležar pripel tudi spominski trak občine Zagorje ob Savi, ki je prav tako podelila domilel tej partizanski enoti. V imenu borcev in starešinskega kadra se je zahvalil za podelitev domilela zadnji komandant odreda Anton Poljanšek-Branko. Učenci z osnovne šole Smarino pa so izvedli krajši program.

Sledila je slovesnost pred litijsko osnovno šolo. Ob praznovanju občinskega praznika so na svečan način izročili namenu vmesni trak šole, šole pa ob tej priložnosti imenovali po pokojnem narodnem heroju Dušanu Kvedru-Tomažu. Na litijemski osnovni šoli so v navzočnosti soproge Dušana Kvedra odkrili ploščo z novim imenom šole, v šoli pa so odprli razstavo o delu in življenju revolucionarja Dušana Kvedra. Učenci litijske osnovne šole so ob tej priložnosti izvedli krajši priložnostni program, 12 učencem osnovnih šol pa so bile razdeljene nagrade za najboljše naloge s tematiko o narodnoosvobodilni borbi, ki so jih pisali na čast litijemskemu občinskemu prazniku in 25-letnici začetka oborožene vstaje narodov Jugoslavije.

Borci II. grupe odredov in Kamniško-zasavskega odreda, aktivisti in drugi pa so odšli nato na Tisje in na kraju, kjer se je pred petindvajsetimi leti spopadla II. grupa odredov s sovražnikom, obujali spomine na ta dogodek in sploh na narodnoosvobodilno vojno.

-M-

Poizvedujemo

Prosim tovariše iz okolice Kranja, Domžal, Kamnika, ki so bili nasilno mobilizirani v nemško vojsko, naj mi pošljejo svoje naslove. Gotovo se ne spominjajo tisti, ki so ranjeni prišli v bolnišnico ob Vrškem jezeru ali kot dopustniki samo do Celovca — od februarja naprej. Omogočil sem jim pobeg v Karavanke s poštnim kamionom in v postarskih uniformah.

Iščem tudi tovariše, ki so sodelovali s tovarševim vojskom iz Dobroval, ki je bil aretiran na Holmeu pri Prevaljah in ustrejen kot talec.

Jože Pavlič,
Kettejev dvored 46,
Novo mesto

Aprila 1945 so Angličani odvrgli nekake slovenske padalca na Predmejo. Nekaj dni je bil skrit v neki požarni hiši. Prispej je tudi v našo hišo in mi smo ga skrili pred domobranci. Prosim, če se omenjeni tovariš javi. Menda je s Tolminskega.

Ivana Batič,
Lokovec 139,
p. Ajdovščina

Rad bi si dopisoval s tovaršem Edijem Radomskim, ki stanuje na Poljskem. Ranjen v levo roko se je leta 1945 zdravil v Valdoitri.

Alojz Batič,
Ankaran 39

— Kako je komisija za priznavanje posebne delovne dobe opravila svoje delo?

— Zadnje čase nam je največ dela nalagalo pregledovanje vlog za priznavanje posebne delovne dobe. Do konca leta 1965 smo jih prejeli 234, lani, to je v letu 1966, pa 80. Seveda vse vloge še niso rešene in tja do poletja ali še dlje bomo imeli dela z njimi. Ljudje so vloge pošljali do zadnjega roka. Poslednje sruje prejeli 27. decembra. Pri pregledovanju in preverjanju vlog smo posebno v zadnjem času imeli velike težave, ko so bili pogoji za priznanje poostreni. Mar inama pravico, da izenačimo kmeta, ki je le včasih priložnostno pomagal partizanom, s tistim, ki se je s puško v roki boril v gozdovih? Vemo, da so mnogi tovariši pogosto pomagali partizanom, dokler Italijani še niso izvajali represalij. Ko pa so Italijani prisilili, so mnogi popustili.

— Kako rešujete stanovanjska vprašanja?

— Za upokojece — borce je bilo letos nakazanih 17 milijonov starih dinarjev posojila. 12 milijonov bo ostalo na Vrhniku za 3 stanovanja — bržkone letos vseljava — in dve samski sobi. 3 milijoni poidejo v Borovnico, 2 pa v Log. Tam bodo borci obnovili svoje hiše. Z društvom upokojencev se pogovarjamo, da bi dali nekaj naših članov na skupno prioriteto stanovanjsko listo. Stanovanjska vprašanja pa rešujemo tudi z zamenjavo stanovanj.

— So vam dodeljena sredstva kot krediti za popravila stanovanjskih poslopij zadoščala?

— Prav gotovo da so, saj smo z veliko težavo našli interese zanje. Naši člani si večinoma želijo popraviti gospodarska poslopja, sredstva kot krediti pa so bila dodeljena s pogojem, da se porabijo zgolj za popravila stanovanjskih poslopij. Razpoloženje članstva se najbolj ilustrira primer neke naše kmetice, ki se je najprej odločila, da bo kredit najela, nato pa ga je odklonila, rekot: »Hlev bi morala popraviti. Toda denarja ne vzamem, ker ga za hlev ne smem porabiti.« Tako smo le razdelili 15 milijonov starih dinarjev — pet jih je prispeval republiški odbor, deset pa občina — 15 interesantom. Za letos prošnja za te kredite še nimamo.

— Kakšne težave vam povzroča kmečko vprašanje?

— Na tem področju se ne srečujemo z velikimi, kričnimi problemi. Le slaba dvajsetina naših članov je kmetov. Kot povsod so tudi pri nas primeri, ko so kmetje — borci ostareli, mladi pa so zemljo zapustili. Vendar je povsod pri nas pri onemogljih kmetih vsaj eden, ki zemljo obdeluje ali je zaposlen in na ta ali oni način skrbi za starše. Šestim kmetom dajemo priznavalnico v vsaj občini, namreč podeljujemo 50 priznavalnin, ki se gibljejo od 8 do 20 starih tisočakov.

— Kakšno stališče zavzemate do šolanja otrok borcev?

— Edino pravilo: otroci padlih in še živih borcev naj se čimveč učijo, da bodo imeli lažje življenje kot njihovi starši. Otroci padlih borcev so pri nas že vsi pri kruhu. Pač pa pomagamo pri šolanju otrokom še živih borcev, ki obiskujejo srednje in višje šole v Ljubljani. Pomoč od 5 do 15 tisočakov na mesec prelema 12 dijakov in študentov. Te zneske bi bilo treba dvigniti, saj so šolarji otroci predvsem upokojencev. Bomo videli, koliko bo denarja...

— Kakšno je zdravstveno stanje vrhniških borcev?

— Pri našem občinskem odboru deluje tudi zdravstvena komisija, ki koordinira z vrhniško zdravstveno službo. Lani je zdravstveni dom na Vrhniku pregledal okrog 200 članov, da dobimo evidenco nad njihovim zdravstvenim stanjem ter da bolnega človeka moremo poslati na zdravljenje, ko se ponudi prilika. Prejšnja leta je več naših članov šlo na zdravljenje v Kranjsko goro, na morje in v Dolenjske Toplice. Za letos slabo kaže. Počakajmo, kaj bo prinesla reforma.

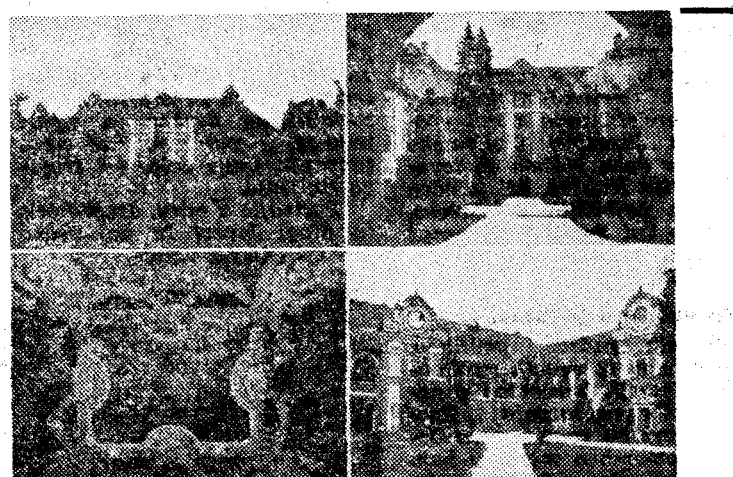
— Kako se pripravljate na bližnje občne zборе?

— Pred enim mesecem smo sklicali sestanek vseh predsednikov in tajnikov združenj na terenu. Sklenili smo, naj bi imeli občne zborni 15. februarja. Marca bomo imeli sejo, na kateri bomo pretresli vprašanja, ki so nastopila med letom v vseh združenjih. Sklepati bomo tudi o prihodnjem delu. Volitve novega odbora ne bomo izvedli.

— Tvoje osebne želje vrhniškim borcem v novem letu, tovariš Malavašič?

— Letos nas čakajo še velike naloge, katerim pa bomo kos le z najvišjo stopnjo družbene zavesti. Ne smemo prezreti dejstva, da se borci staramo ter da ponekod popuša volja do družbeno-političnega dela. Prisluhniti moramo našim srecem, saj so še vedno ista kot takrat, ko smo se z ramo ob ramo postavili za pravično stvar. Da nam to uspe tudi danes, to je moja največja želja.

-26-

Krajevnim organizacijam ZVVI, ZROP, ZB toplo priporočamo obisk vinorodnih Haloz in letovišča

»GRAD ŠTATENBERG« v Makolah

Cene penziona 2700 do 3200 starih dinarjev.

Tujske sobe, apartmaji, specialitete.

Obiščite tudi

gostilno »POD GRADOM«, Makole,
gostilno »DEAVINJA« v Poljčanih
restavracijo »PRI KOLODVORU«

Z BORISOM KRAIGHERJEM V SREMSKI MITROVICI

V majhni hišici v Glincah pri Ljubljani živi mož, ki se spominja pokojnega Borisa Kraigherja iz začetkov njegove, pa tudi svoje revolucionarne dejavnosti. To je Pavle Zibelnik, rojen 1910 v Zapužah blizu Dravlj, zdaj upokojenec.

Zibelnik se je vključil v delavsko gibanje leta 1934 kot mlad karoserist in mizar. Ta dva poklica sta bila v tistih, zdaj že zgodovinskih časih av-

Pavle Zibelnik

tomobilizma ozko povezana, saj so bile karoserije lesene in v najboljšem primeru samo obite s pločevino.

V delavsko gibanje ga je vključil pokojni narodni heroj Oskar Kovačič. Za Partijo je kot mizar izdelal ciklostil in nato sta skupaj s Kovačičem tiskala razne proglase ter list »Rdeči prapor«. Potem ga je Kovačič povezal z mladim Borisom. Toda o tem pozneje...

Vmes je Zibelnik okusil ljubljanske zapore, Ado Ciganlijo pri Beogradu, zagovarjal se je pred sodiščem za zaščito države v Beogradu, odslužil je zaporno kazen v Sremski Mitrovici, potem pa se je potikal po državi, iščoč dela. Leta 1937 so ga sprejeli v Partijo...

Dne 25. julija 1941 Zibelnika srečamo med partizani na Molniku. Od tam so se premaknili na Mokro, leta 1942 pa je prišel v Dolomite. Še vedno se je ukvarjal s tiskom, bil je v tehniku Glavnega štaba. Marca 1943 so ga Italijani ujeli v bunkerju na Osredku, kjer je ležal zaradi hudega revmatizma. Obsojen je bil na dosmrtno ječo. Po italijanski kapitulaciji mu je uspelo pobegniti, prišel je v Južnoprimorski odred. Nato ga spet lahko srečamo v tehničnem aparatu. Delal je v tiskarni »Slovenija« skoraj do konca vojne. Marca 1945 so ga namreč poklicali v OZN. Po vojni je do upokojitve leta 1959 delal v Državnem sekretariatu notranjih zadev...

»Nekako po leta sva tiskala z Oskarjem Kovačičem kar pri meni v Dravljah,« pripoveduje Zibelnik. »Takrat smo bili vsi več ali manj neizkušeni v ilegalnem delu. Kovačič mi je pri- našal gradivo za vsako številko, pa tudi papir. Prav tako je odnašal pakete, jaz sem mu pomagal, kar je proti vsem pravilom konspiracije. Toda bili smo začetniki...«

Potem je od Kovačiča prevzel funkcijo odgovornega za tisk pri takratnem pokrajinskem komiteju KP Jugoslavije za Slovenijo pokojni Boris Kraigher. Spominjam se, kako je prišel v Dravlj z balo papirja in povprašal zame pri nekem mizarju, ker je pač sklepal, da mizarji drug drugega poznajo. Sicer je bil ta mizar pošten človek, nam naklonjen, toda vseeno bi utegnil kaj razbohnati. Kraigher me je našel, tisti mizar pa mi je nekoč kasneje rekel: »Ali te je našel nekdo, ki te je iskal pri meni z balo papirja?«

Pokojni Boris je bil pri meni dvakrat ali trikrat, zato sem ga v tem času poznal le bežno. Pod njegovim vodstvom sem delal tako kot pod vodstvom Kovačiča. Nekaj paketov sem oddajal na razne naslove. Med drugim sem oddajal pakete tudi Srečku Žgajnarju. Kasneje smo sklepali, da ga je policija poznala in zasledovala ter nas tako vse razkrila. Spominjam se, kako naju je nekoč od daleč opazoval neznan človek.

Tovariš Boris Kraigher me je povezal s srednješolcem P. T. Z njim bi se moral sestati neke novembrske sobote 1934 ob sedmih zvečer na stezi iz Dravlj v Zapuž, blizu dravljanske cerkve. Dal naj bi mi znak s svetilko na karbid. Res sem ob napovedanem času opazil skozi okno znake in odhitel tja, nič hudega sluteč...

Namesto P. T. pa so me tam čakali detektiv ljubljanske policije. Naperili so vame orožje, neki policist me je celo obrcal. Zgrabili so me in takoj zatem napravili v mojem stanovanju hišno preiskavo. Seveda so našli ciklostil, papir za tiskanje in poseben papir za podlogo kovčkov, pa tudi nekaj tiskovin. Imel sem srečo, da niso našli arhiva, ki sem ga imel drugje, ker nisem imel doma dovolj prostora...

Po načinu, kako so me prijeli, smo kasneje sklepali, da je P. T. klonil pod pritiskom po-

Osebe tehnike glavnega štaba NOV in PO Slovenije marca 1943 v Dolomitih. Prvi od leve proti desni v drugi vrsti je Pavle Zibelnik

licije in jim izdal kraj in čas sestanka.

Tako se nas je kakih dvajset znašlo v policijskih zaporih na sedanji Prešernovi cesti v Ljubljani. Zagovarjal sem se, kot sem vedel in znal. Pripovedoval sem, da sem se glede tiskanja dogovoril z nekim sluščajnim znancom, ki sem ga srečal neke pod Smarno goro, zanikal pa, da bi poznal Kovačiča, katerega sliko so mi večkrat kazali. Soočili so naju s pokojnim Borisom Kraigherjem kar večkrat. To je name delovalo zelo ohrabrujoče, saj sem ugotovil, da Boris zanika, da bi se sploh poznala. Kajpak sem vse zanikal tudi jaz. Najhuje je bilo glede papirja za podlogo kovčkov. Ravno tiste čase so orožniki in policisti namreč odkrili več ljudi, ki so raznašali tiskovine v kovčkih s prav tako podlogo. Zagovarjal sem se, ker sem poznal stroko karoserista, da sem tak papir uporabljal za karoserije. Kot sem kasneje zvedel, so detektivji res povprašali večake in s kislim obrazom lahko ugotovili, da je to res. Tako sem se izmazel obtožb po tej plati, čeprav sem kovčke z dvojnimi dnom resnično izdeloval...

Iz Ljubljane so nas večino odpeljali v Beograd, pred sodišče za zaščito države. Začasno so nas zaprli v jetnišnico na Adi Ciganliji, otoku ob izlivu Save v Donavo. Čeprav je bil zapor strašen, sem pozneje okusil še hujše. Skozi okna smo gledali obešanje kaznjencev na dvorišču.

Sam po sebi je Boris Kraigher postal naš voditelj, saj je bil najbolj izobražen in izkušen. Organiziral je gladovno stavko, da bi s tem pospešil naš odhod pred sodišče. Tri dni po začetku stavke so nas res peljali z ladjo v Beograd; veter je dvigal visoke valove, razklenili so nas in orožniki so se bolj bali kot mi.

Ušlo mi je iz spomina, kako se je vedel Boris pred sodniki, spominjam se samo tega, kako je bil miren in sproščen. Bil je še slaboten, mlad fant, redkobeseden. Zanimivo je, da so ti isti naši tovariši, ki so ostali v Ljubljani, dobili razmeroma večje kazni kot mi. Meni so takrat prisodili eno leto, Borisu čez in pol. Z namj je bil sojen tudi pokojni Alfred Serko, nadalje P. T. in Borisov brat Sergej.

Odpeljali so nas v Sremsko Mitrovico, z vlakom, od tam do kaznilnice pa smo morali ukleknjeni peš. Prve tri mesece smo bili v samicah. Moja je bila zraven Borisove, pogovarjala sva se s trkanjem. Izumili smo

vil, da je seznam z naslovi darovalcev, kdo je in koliko prispeval za nekakšno društvo sv. Hieronima. O svoji nesreči sem potožil sosedu Borisu in zvedel, da je on doživel nekaj podobnega. Zgrabil je življenjepise svetnikov. Pozneje sva se velikokrat šalila na ta račun. Takrat pa sva se v jetniški abecedi smejala vsak na svoji strani stene. To se pravi, tolkla sva s pestmi po zidu, kar je pomenilo smeh...

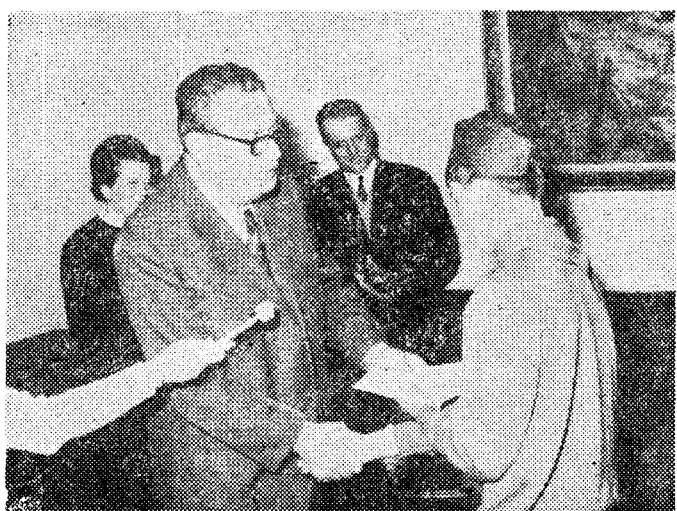
Končno so nas le premestili v skupno sobo v »mladinski stavbi«. Tam smo bili vsi iz Ljubljane skupaj, tako tudi Boris. Brž smo se vključili v politično delo v kaznilnici in Boris je bil v naši sobi med vodilnimi. Pod njegovim vodstvom smo se učili, ker smo imeli dovolj časa, saj nismo kot politični nič delali. Poslušali smo razna predavanja, pa tudi sami smo se učili javno nastopati, kar je bilo za nas delavce najtežje. Na dolgo in široko smo razpravljali tudi o vzrokih, zakaj so nas prijeli in kako se je vsak izmed nas zagovarjal. Tako smo se učili za prihodnost in izdelovali načela za bodoče naloge pri izpolnjevanju konspiracije. Čez nekaj časa so nas premestili v še večjo sobo zraven kuhinje, v sobo št. 13. Tam se spominjam Apiha in pokojnega Vrunča. Zanimivo je, da je bil v naši sobi tudi Petko Miletič. Veliko je kričal in se prepiral s pazniki, dejansko pa je bil njihov zaupnik.

Iz naše sobe je vodil kanal pod sobo, v kateri so se zbirali pazniki. Prisluškovali smo njihovim pogovorom in tako ugotavljali, kaj kdo misli. Večinoma so bili reveži in so se zato dali podkupiti. Drugače pa so bili skoraj brez moči proti nam, saj so bili več ali manj zelo zabiti, oziroma mlačni. Pri nas pa je bilo obilo zelo izobraženih ljudi, in pa čas smo imeli, da smo razmišljali, kako jih bomo ukanili. Dbovali smo časopise, čeprav je bilo to prepovedano, celo ilegalne, dobivali dodatke k hrani in podobno. Sporazumevali smo se s trkanjem, skozi stranišne cevi pa je potovala pošta...

Prišel je čas, ko sem se moral posloviti. Za nekaj časa sem moral spet v samic. Ob odhodu pa sem tako kot vsak drug jetnik dobil od tovarišev paket z jestvinami. Kaj so te takrat pomenile, si zdaj težko predstavljam.

Vrnili se se v Ljubljano, bil dolgo pod nadzorstvom, pa dela nisem mogel dobiti zaradi splošne brezposelnosti in ker me tudi nihče ni hotel. Odsel sem v Zagreb k nekemu Židu. Tam so me spet zasledovali in zahtevali, naj jim plačam 3000 dinarjev za stroške sodnega postopka. Moj delodajalec me je pripravil pri nekem svojem sonarodnjaku v Plitvicah. Odsel sem tja in policija je izgubila sled za menoj.

Borisa Kraigherja pa sem videl spet šele pozimi med 1942 in 1943 v Dolomitih, ko je prišel k nam v glavni štab s Primorskega. Spoznala sva se in se nekaj časa pogovarjala, kako je bilo... MP

Priznanja za zbiranje gradiva iz NOB

Natečaj za najboljšo pionirsko razstavo gradiva iz NOB, ki sta ga razpisala republiški odbor ZZZ NOV Slovenije in Zveza prijateljev mladine Slovenije, je zaključen. Udeležili so se ga pionirski odredi iz vse Slovenije. Zbrali so mnogo dragocenih in še neodkritih pričevalcev naše narodnoosvobodilne borbe. Pionirski odredi so gradivo razstavili v svojih šolah, po natečaju pa izročili v oskrbo Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani. Posebna žirija je odločila, da so se pri zbiranju gradiva najbolj izkazali pionirji odreda »Boris Kidrič« iz Trnovega v Ljubljani. Drugo nagrado je prejel odred »Lucijan Seljak« iz Strazišča pri Kranju, tretjo odred šole Predoslje pri Kranju, četrto odred osnovne šole iz Peč pri Moravčah, peto pionirji iz Zabnice, šesta nagrada pa je šla v Škofjo Loko. Predstavnikom pionirskih odredov je nagrade izročil predsednik ZZZ NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka.

Ob petindvajsetletnici POLJANSKE VSTAJE

Cim višje so obletnice — tem bolj so slovesne; ali pa gredo, obratno — toliko bolj neopazno mimo nas — kajti do- rašča novi rod, ki je o dogodkih komajda slišal pripovedovati. Tisti, ki so jih doživeli, pa vse češče dobivajo pred svoje ime besedico: pokojni.

V Poljanah se je začela proslava že dopoldne, dne 26. decembra 1966. Poljanska dvorana v prosvetnem domu je bila polna mladine, pa tudi nekaj starejših je bilo vmes. Domačin, akademski slikar Ive Šubic, je pripovedoval svoje spomine na vstajo leta 1941. Naštevaj je imena, hiše, kozolce, ki jih mladina še pozna, ter približal poslušalcem mrzli zimski čas pred 25 leti, ko so partizani (25. decembra) napadli nemško postojanko v Poljanah. Ive Šubic je šli podaril sliko maršala Tita — in potem so sledili prizori, nazadnje pa je prišel dedek Mraz. Za otroke poljanske šole »Rudija Robnika« ter dveh podružničnih šol ga je z darili obložil »Kmečki glas«.

Popoldne so dvorano napolnili odrasli. Z umetniškimi slikami Iveta Šubica okrašene stene so še povzdignile praznično vzdušje. Same zimske slike so bile — tudi v času vstaje je bila zima. Proslava pa se je začela z vročo, borbeno pesmijo. Pel je oktet »Ivan Tavčar« iz Poljan. Potem pa je vse navzoče, predvsem pa prvorce, pozdravil Jaka Bogataj, direktor »Kmečkega glasa«, domačin in tudi partizan v teh krajih. V imenu krajevne organizacije Zveze borcev je spregovoril njen predsednik Tine Hren ter navzoče pozval k enominutnemu molku v spomin 164 žrtvam iz teh krajev. V čas vstaje pa je ljudi popeljal eden izmed njenih organizatorjev, domačin Anton Peternej-Igor. Med drugim je dejal: »V teh dneh mineva 25 let, odkar je tu izbruhnila splošna ljudska vstaja proti okupatorju, ko je bila Poljanska dolina v sre-

dišču pozornosti vsega gorenjskega prebivalstva. Tukajšnji kraji so bili tedaj prizorišče velikih borb Cankarjevega bataljona z Nemci. Ti boji so vzbudili močan odmev po vsej slovenski zemlji, glas o njih pa je segal celo do samega fašističnega gnezda — Berlina.« Govornik je poudaril, kako je že maja 1941 narodni heroj Maks Krmelj-Matija navezal stike s partijskimi organizacijami v Kranju ter Jesenicah in kako hitro je rastlo število članov v Poljanah. Prvi so bili: pokojni Pavle Oblak iz Hotovelj, pok. Rudi Robnik iz Zabje vasi in pok. Vinko Oblak iz Gorenje vasi. Konec julija 1941 je bil v Poljanah ustanovljen tudi odbor OF, jeseni pa v Gorenji vasi. Nemci pa so med tem delali načrt, kako bodo 100.000 ljudi z Gorenjskega odselili v Nemčijo in drugim (ali pa uničili) — in Gorenjska bo nemška! Tedaj je vodstvo osvobodilnega gibanja na Gorenjskem končalo zadnje priprave na vstajo, in sicer v Poljanski ter Zgorajšavski dolini ter Bohinjskem kotu. Ponoči med 21. in 22. decembrom so hodile patrulje po vaseh ter sporočale, da je nastopil čas za vstajo. Takrat je vstopilo prostovoljno v partizane iz Poljanske doline in deloma iz Škofje Loke okrog 200 borcev. Cankarjev bataljon je takoj začel bitke — že omenjena v Poljanah — kateri je sledila slovita tridnevna bitka v Dražgošah. Nemški selitveni načrt je bil prečrtan! Prečrtali so ga ljudje sami.

Z branjem literarno obdelanih spominov ljudi na takratne dni je Neža Maurer še podčrta ta dejstva. V dvorani je bila Suštarjeva mama, kateri so padli trije otroci: dva sinova in hčerka-partizanska učiteljica Nuša, o kateri so tekale besede raz oder. Bili so v dvorani domačini, ki so bolj ali manj preživljali vse tiste groze — in spet so vedeli le eno: Svobodo hočemo!

Oktet je zaključil slovesni del proslave s pesmijo »Bohor žari«. Nato pa je »Kmečki glas« (ki je dal pobudo za proslavo) začel tako imenovani ustni časopis, ki se je v važnejših člankih tudi držal osnovne smeri — petindvajsetletnice poljanske vstaje. Po uvodniku glavnega in odgovornega urednika Jaka Bogataja, ki je preletel razdaljo med poljansko vstajo do sedanjih vojn v svetu, ter podaril vlogo naše države (tudi našega kmeta) pri prizadevanjih za mir, so nastopili poljanski rojaki in domačini. Ing. Jože Krapš je govoril o spremenjeni podobi Poljanske doline. »Vendar je to že zmeraj — dolina kmetovalcev, od katerih vsi pričakujemo, naj bi pridelovali kar največ za trg... V obdobju gospodarske reforme se pridružujete skupnim naporom tudi vi, ki v svoji sezoni nimate prostih sobot in nedelj, ste pa člen vseh delovnih ljudi naše družbene skupnosti,« je dejal med drugim.

Domačin Vinko Bešter je natančneje obravnaval krajevne zadeve Poljan in okolice. Povedal je, da posamezni obrati v Poljanah skupno zaposlujejo le 125 ljudi. Treba je torej dati čimveč poudarka kmetijam — kjer sta glavni panogi živinoreja in krompir. Kot dopolnilo temu je bil prispevek ing. Jožeta Guzelja (Kmečki glas), ki je v svojem sestavku »Kmetije čakajo na mlade gospodirje«, dejal tole: »Beg mladine z vasi je bil beg pred zaostalostjo. Ze zdaj pa moramo računati na nove razmere, ki bodo jutri v vasi. Odslej ne bo več toliko možnosti za odhod. Zato se bo zaostala vas morala umakniti. Napredka ni mogoče za daljši čas zaustavljati.« In dalje: »Spodbudni pogoji za sodobno kmetovanje bodo sami po sebi potegnili za seboj mlade ljudi. Odločili se bodo, da ostanejo na kmetiji, ko bodo videli, da se tudi to delo enako vrednoti v družbi in da se ob njem da živeti človeka dostojno življenje.«

Ing. Danica Honzak (Kmečki glas) je pripravila razgovor s strokovnjaki o panogah, ki zadevajo predvsem Poljansko dolino. Kustos škofjeloškega muzeja Aleš Mrzel pa je navzoče seznanil z vsem bogastvom poljanske slikarske umetnosti. Bibiana Meško (Kmečki glas) je v razgovoru z njim ter slikarjem Ivetom Šubicem oživila slike, ki so naslikane na preprostih kmečkih hišah in tudi te, ki so bile v dvorani.

Seveda so poslušalci z navdušenjem sprejeli novinarske zvrsti, kot je kozerija, ki je Poljanec malce okrcala. Tudi pesmi »Pisane njive« (sodelavke Minke Krvina) so »vžgale«. Organizator (France Školan) in vodja (Bojan Ajdič) ustnega časopisa pa sta poskrbela, da ni manjkalo domislje in vedrine. Ne smemo tudi prezerti pevskega zbora.

In še pogovor z domačinko, gospodinjjo z Javorja, Gabrielo Štibel.

— Kaj je bila vaša glavna želja, ko sta po vojni z možem prevzela gospodarstvo?

— Bilo je vse požgano, vse opustošeno. Lahko si mislite, da sem najbolj želela, da bi čimprej obnovili poslopja in da bi tudi njive ne bile dolgo v plevalu.

— Bi želeli, da bi vaši otroci bili kmetje?

— Štiri otroke imam. Vsak od njih je drugačen. Če bi kateri izmed njih imel zemljo tako rad kot jaz, potem naj bo kmet. Drugače naj si najdejo delo, ki ga bodo imeli radi. Prepričana sem, da bodo tako najlaže ostali pridni in pošteti.

N. M.

»Slovenija - Sadje«

IZVOZNO — UVOZNO PODJETJE
LJUBLJANA — MIKLOŠIČEVA

ZELI

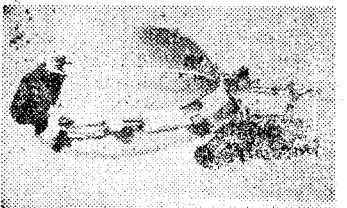
VSEM CENJENIM ODJEMALCEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
POSLOVNI USPEH
V 1967. LETU!

ODKUP, PRODAJA IN IZVOZ-UVOZ VSEH VRST
SADJA.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Infrardeča očala
za nočno vožnjo

Neko britansko podjetje je izdelalo nova infrardeča očala za varne nočno vožnje. Ker le neznatno povečujejo predmete, pri ocenjevanju razdalje ne povzročajo nobenih motenj. Na čelado pešca ali padalca so pritrjena ta-

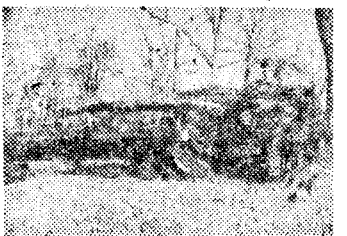

ko, da jih je moč z enim samim gibom roke dvigniti iznad oči. Napravo sestavljajo štirje osnovni deli: očala, baterija, priprava za pritrjevanje in skatla.

Vojaška veda
in tehnika

Iskalec min

V ameriški vojski so pred kratkim dobili novo napravo za iskanje min, ki jo pritrjuje kar na džip. Naprava drsi dobra dva metra pred džipom in v hipu, ko na-

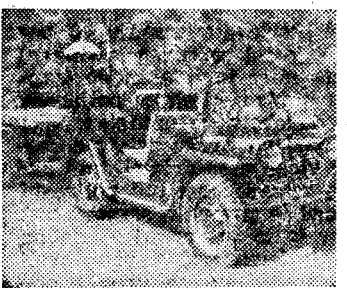

leti na mino, takoj blokira njegov motor. Razen tega pa sproži tudi zvočni signal, ki ga voznik džipa zasliši prek svojih slušalk in pri-žge rdečo signalno lučko na plošči ob volanu.

Detektor je moč uporabljati tudi v vodi, če ni globlja od 60 centimetrov. Kolesa te naprave tako rahlo pritiskajo ob tla, da se ni bač eksplozivne mine celo v primeru, če bi kolo zapeljalo čez njo.

Prevozna radijska postaja

Ameriške letalske sile so kupile 377 radijskih postaj AN/MRC-107, kar jih bo stalo približno deset milijonov dolarjev. Radijske postaje te vrste so vgrajene na džipe, vsaka izmed njih pa ima po štiri sprejemnike in oddajnike ter ustrezne antene. S temi radijskimi postajami lahko vzdržujejo zvezo z letali, z drugimi radijskimi postajami na tleh in s prenosnimi radijskimi postajami (komplet AN/MRC-107 ima tudi dve

manjši radijski postaji, ki ju je moč prenašati na hrbtni. Radijska postaja prejema električno energijo, ki jo potrebuje za obratovanje, iz avtomobilskega akumulatorja ali pa iz posebnega generatorja, ki ga džip vozi na prikolici za seboj.

AN/MRC-107 je prva radijska postaja, ki je posebej namenjena za nadzor nad taktičnimi zračnimi silami v bojni coni.

Borci, obiskujte kino predstave...

KINO TRIGLAV LJUBLJANA — Prvi program

10. in 11. jan. »Dekle iz Parme«, ital.
12. in 13. jan. »Tovariši«, ital., drama
14. do 16. jan. »Svet Suzie Wongove«, amer. barv. CS, drama
17. in 18. jan. »Možje na kongresu«, ital. komedija
Drugi program
10. do 13. jan. »Severno proti Aljaski«, am. barv. CS pustolovski (samo ob 20. uri)
17. do 19. jan. »Hatariki«, am. barv. pustolovski o lovu na afriške živali (samo ob 20. uri)

KINO VEČE

11. in 12. jan. »Inšpektori«, jug. krim.
13. do 15. jan. »Džungla lepote«, angl. barv. CS
18. in 19. jan. »Ljubiti«, polj.-šved.

KINO ZALOG

14. in 15. jan. »Navaronska topova«, am. barv. vojni CS

KINO ZADOBROVA

11. jan. »Milkavna lažnivka«, franc. komedija
12. in 13. jan. »Trideset let smeha«, amer. filmska burleska
14. jan. »Nababa«, franc. krim. komedija

Vsem svojim obiskovalcem, delovnim ljudem in občanom želi kar največ uspehov in se priporoča Kino podjetje »Triglav« s svojimi obrati.

KINO CENTER KRANJ

11. jan. ob 16, 18, 20 »Angelika, marizda angelove«, franc. barvni CS
12. jan. ob 16, 18, 20 »Maščevanje v Puerte Celrosu«, amer.-špan. ital. barv. CS

KINO STORŽIC

11. jan. ob 16 »Salambo«, franc. barvni CS
ob 18 in 20 »Slučaj inšpektorja Sirdinga«, zah. nem.
12. jan. ob 16 in 18 »Sirogo zaupno Ispresse«, angl. barvni CS
ob 20 »Kolekcionar«, amer. barvni

VOJNA NA TIHEM OCEANU

Bitka za Avstralijo je bila torej za Japonce izgubljena, pa čeprav so se bili na Novi Gvineji, prednji straži Avstralije, izkrcali na več krajih in se Port Moresbyju, svojemu neposrednemu cilju, približali že na kakih petdeset kilometrov. Avstralske čete so kmalu nato prešle v napad in januarja 1943 pognale Japonce iz Gone in Bune.

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

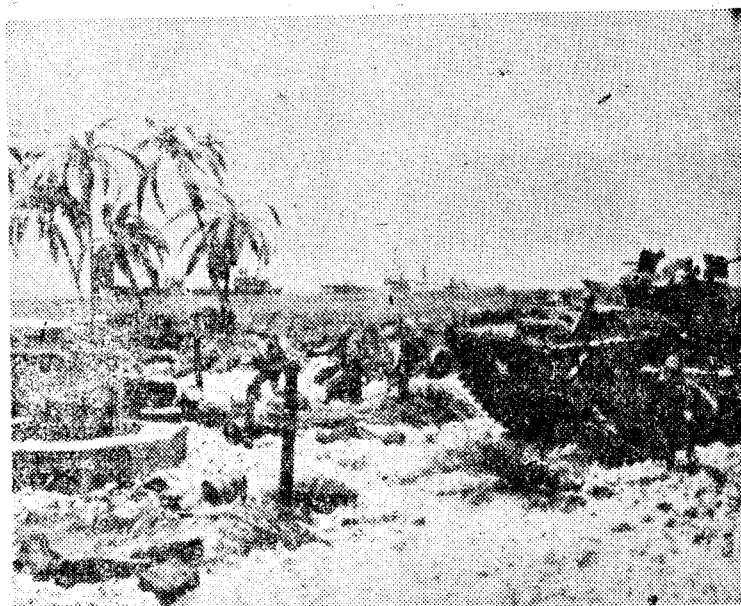
Približno ob istem času, ko je pri Midwayu prišlo do usodne bitke, ki je pomenila prelomnico vojne na Tihem oceanu, so se Japonci izkrcali tudi na Aleutskem otočju, ki leži v severnem delu Tihnega oceana, v smeri proti Aljaski. To so storili zato, ker sta že 18. aprila 1942 dve ameriški kopenski letali, ki pa sta vzleteli z letalonosilk, bombardirali Tokio, nato pa pristali nekje na Kitajskem. Japonci so bili prepričani, da sta letali priletela z Aleutov, in so se hoteli pred podobnimi presenečenji varovati tako, da Američane preženejo tudi s tega otočja. Uspeli pa so samo deloma: osvojili so le otoka Attu in Kisho,

letal, tako da so se ZDA že lahko borile na dveh frontah — v Evropi in na Tihem oceanu.

Napočil je čas, ko so se zavezniki prenehali umikati in so začeli Japonce vztrajno potiskati z enega otočja na drugo ter se čedalje nevarneje bližati njihovi matični deželi. Najprej so prišli na vrsto Filipini, ki so jih Američani skupno z zavezniki napadli iz dveh smeri — iz južne in vzhodne. Z juga je pritiskalo deset divizij, izmed katerih je šest bilo avstralskih. Najprej je bilo treba očistiti Novo Gvinejo. To so zavezniške enote storile do konca julija 1944, potem ko so skozi džungle in v sila težavnih vremenskih okoliščinah pre-

dve tretjini svojih pomorskih sil, ob tej priložnosti pa so prvič uporabili tudi svoje kamikaze. Bilo je vse zaman: japonsko ladje je pretrpelo tako hude udarce, da se od njih ni nikoli več opomoglo. Nato so filipinski otoki padli drug za drugim, dokler niso Američani po petmesečnih bojih osvojili še zadnjega — Luzon. Dejstvo, da so Japonci imeli v bojih za Filipine 35.000 mrtvih in da se je Američanom vdalo le 7.000 njihovih vojakov, dovolj prepričljivo dokazuje, kako ogorčeno so se mikadovi vojaki borili do zadnjega.

Še huje pa je bilo na Okinawi, ki je že pred vojno bila sestavni del japonskega cesarstva. Američanom je to oporišče bilo nujno potrebno zato, da bi jim

Ameriški desant na nekem tihomorskem otoku

bilo za izhodišče pri bombardiranju japonskih mest. Američani so se izkrcali s štirimi pehotnimi divizijami 1. aprila 1945, toda Japonci so nemudoma vrgli v boj za ta košček svoje dežele vse razpoložljive sile. Čeprav so bili mladi japonski piloti neizkušeni in so jim ostala le še lahka letala, so se borili s takim fanatizmom, da so imeli Američani občutne izgube. Kljub temu pa le niso mogli preprečiti, da ne bi Američani do 21. junija osvojili vsega otoka. V teh bojih je padlo 110.000 Japoncev, ujetih pa jih je bilo le osem tisoč.

Medtem se je vojna v Evropi že končala in zato so Američani na Tihem oceanu dobili nove okrepitve. Tam so sedaj imeli že enaindvajset divizij in pet zračnih armad. Tedensko je povprečno po 1200 bombnikov B-29 napadalo cilje na japonskem otočju. Kljub vsem tem silam pa so Američani menili, da bodo otok Hondo, na katerem

leži Tokio, lahko osvojili šele spomladi 1946. Japonci so namreč še vedno imeli dva milijona mož in osem tisoč letal.

Da bi skrajšal vojno, je predsednik Truman velel spustiti dve atomski bombi: prva je 6. avgusta padla na Hirošimo, druga pa tri dni kasneje na Nagasaki.

Japonska je kapitulirala dan po drugi eksploziji, 10. avgusta 1945.

V vsej tej vojni je na ameriški strani padlo 43.000 mož. To ni mnogo v primerjavi z izgubami na evropskem bojišču: na zahodnem bojišču so Američani imeli 134.000, na italijanskem bojišču pa 23.000 padlih vojakov. Celotne zavezniške izgube na tihomorskem bojišču (ameriške, britanske, avstralske, nizozemske) znašajo 200.000 mož, medtem ko je na japonski strani v dvainštridesetih mesecih vojskovanja na tem bojišču padlo 1.129.000 mož.

Večer o Pohorskem bataljonu

V Lenartu v Slovenskih gorah že dalj časa uspešno deluje klub občanov pod naslovom »V četrtek na svidenje«. Enkrat tedensko se v njem zbere precej občanov, ki z zanimanjem spremljajo pogovore o najrazličnejših vprašanjih iz vsakodnevnega življenja in dela, zgodovine, umetnosti itd. Pred nedavnimi pa je bil v tem klubu večer o Pohorskem bataljonu.

Večer je bil namenjen petindvajsetletnici ustanovitve JLA. Vodila sta ga Leon Zelaznik iz Maribora, preživeli borec tega bataljona in predstavnik mariborske garnizije. Navzoči so z zanimanjem spremljali pestro pripovedovanje o legendarnih borih. Pripovedovanje so še posebno popestrile številne fotografije.

F. S.

Samohodni pontonski mostovi

Vozila, ki se enako lahko gibljejo po suhem kot po vodi, niso več nobena novost. Naj to pomehi, da sedaj ni več nobenih težav pri obvladovanju rek in drugih vodnih ovir? Ne, strokovnjaki menijo, da tega vprašanja še ni moč odstraniti z dnevnega reda. Vozila, ki so usposobljena tudi za vožnjo po vodi, so še okorna in pri plovbi zelo počasna. Razen tega je vsa težja vozila silno težavna preurediti in jih usposobiti za plovbo po vodi. Pa tudi po dnu ne morejo vsa vozila in v vsakem primeru. Naposled pa je tu še brzina rečnega toka: če reka teče hitreje kot poldrugi meter na sekundo, potem ni moč uporabljati na vodi niti amfibijskih vozil.

Zato v tujih armadah, zlasti pa v ameriški in zahodnemški, čedalje večjo pozornost posvečajo takim pontonsko-mostovnim sredstvom in splavom, s katerimi

je moč prepeljati čez vodno oviro katerokoli vrsto bojne tehnike.

Tuji strokovnjaki sodijo, da bo treba v sodobnem boju reko obvladati najlažje brez kakršnegakoli zaustavljanja — s pohoda. Zato pa bodo enote morale imeti posebna pontonsko-mostovna sredstva, ki jih bo moč prevažati po suhem in v čim krajšem času z njimi postaviti most ali iz njih sestaviti splave.

S sedanji nesamohodnimi pontonskimi elementi je mogoče sestaviti od 30 do 67 kvadratnih metrov mostu na uro. Razen tega pa potrebujejo v te namene tudi mnogo inženircev (povprečno po eno četo na vsakih 50 kvadratnih metrov mostovne površine). To pa še ni vse. Za prevoz po suhem potrebujejo od 50 do 120 kamionov za vsak mostovni park, za prevoz po vodi pa morajo imeti še posebne vlačilce. Zato je povsem razumljivo, zakaj si konstruktorji prizadevajo, da mostovne parke poenostavijo, njihovo mobilnost povečajo in omogočijo njihovo montažo z manjšim številom inženircev, kot pa je to bilo doslej.

S samohodnimi pontonsko-mostovnimi sredstvi se je začelo novo obdobje. Ta sredstva se od prejšnjih bistveno razlikujejo predvsem zato, ker je sestavni del vsakega elementa amfibijsko vozilo, ki se lahko giblje po suhem in po vodi. Zato pa so tudi lahka vsa osnovna opravila mehanizirana. S tem so dosegli vse, kar so hoteli. Povečali so manevrsko sposobnost pontonsko-mostovnih sredstev, zmanjšali število nujno potrebnih inženircev,

skrajšali čas za montažo mostu ali splava, pa tudi ne potrebujejo več toliko vozil za prevoz mostovnega parka. Vsako vozilo ima vgrajene vse potrebne dele. Če je kako vozilo poškodovano ali uničeno, bo moč tudi brez njega postaviti most, čeprav bo zaradi tega nekoliko krajši, kot bi bil sicer.

Najsodobnejše mostovne parke sestavljajo vozila s počeznim kolovozom. Vsako vozilo lahko raztegne osem metrov mostu. To pomeni, da za sto metrov dolg most potrebujejo trinajst vozil. V želji, da bi s čim manj vozili lahko postavili čim daljši most, so prišli na misel, naj kolovoz ne teče počez, temveč podolgov. V tem primeru bi vsako vozilo lahko dalo od 12 do 16 metrov dolg odsek mostu. Težava pa je v tem, da takih mostov ne bo moč uporabljati na derotnih rekah.

Iz pontonsko-mostovnih elementov lahko postavijo pontonski most ali pa sestavijo splav. Če je reka manjša, se bodo bržkone odločili za most, saj je s temi elementi mogoče že v eni sami noči sestaviti do 150 metrov dolg most. Precej počasneje pa gre delo od rok, če je reka širša. Zato bo v tem primeru smotnejše uporabljati splave.

Za petdesetonski splav zahtevajo že štirje elementi MFAB-F. Cestišče na splavu je široko štiri metre. Za montažo splava potrebujejo le petindvajset minut, to delo pa opravi 12 mož. Za postavitev dvesto metrov dolga mostu iz istih elementov pa bo 108 mož potrebovalo sto minut. Splav lahko vozi po vodi s hitrostjo 11 km na uro,

Fotografija z vprašajem

Golo drevje in nizka trava na sliki nam povesta, da so sliko posneli pozno jeseni ali zgodaj spomladi. Drugi partizan z desne proti levi je oblečen v angleški plašč. Zato bo bolj verjetno, da je slika nastala jeseni 1944, ko je začela prihajati zavezniška pomoč. Skornji, ki jih nosi, kažejo, da je morda slika nastala nekje na Gorenjskem, italijanska brzostrelka pa, da gre za kurirja ali pripadnika VDV. Dva borca v črni oblekah prav tako morda predstavljata dva borca VDV. Kje in kdaj je slika nastala, koga predstavlja, pa naj povedo bralci...

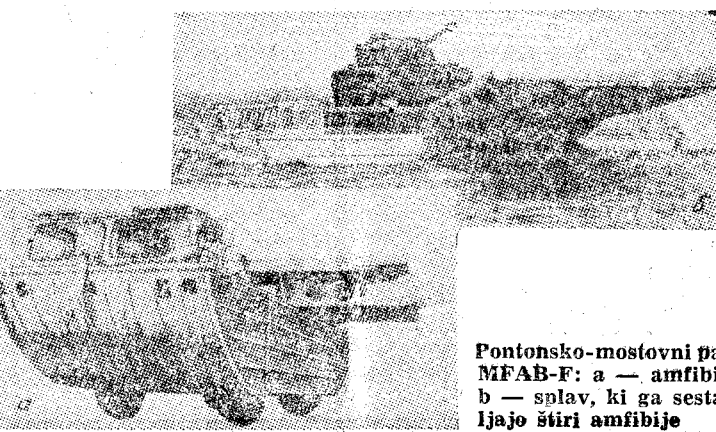
medtem ko se najpomembnejšega oporišča na tem otočju, Dutch Harbor, niso mogli polastiti.

Spomladi 1943. leta je postalo že povsem jasno, da je vojna na Tihem oceanu za Japonce dokončno izgubljena. Prva presenečenja na nepripravljene Američane so bila že mimo, razmerje sil pa se je čedalje izražalo obračalo v ameriško korist. Če je verjeti uradnim podatkom, so ZDA 15. decembra 1944 imele že 56.000 trgovskih ladij z 41 milijoni ton, razen tega pa še 3876 vojnihih in desantnih ladij. Poročajo, da je iz njihovih ladjedelnice na vsakih 5 dni izplula po ena nova podmornica. Letalska industrija je hkrati s tem izdelala 200 tisoč

šle dva tisoč kilometrov dolgo pot. Pri tem so polovile 135.000 Japoncev, toda na stotine se jih je še leta skrivalo po gvinejskih džunglah, ne da bi vedeli, da je vojna že davno končana. Enaka usoda je doletela tudi 50.000 Japoncev na Salomonskem otočju.

Medtem je ameriški admiral Nimitz, ki je pod svojim poveljstvom imel devet divizij in zelo močne morske in zračne sile, v zelo krvavih bojih osvajal tihomorska otočja drugo za drugim. Japonci so se zlasti ogorčeno upirali na Marijanskem otočju, toda v pomorski bitki, najhujši po Midwayu, so doživeli nov poraz. O ogromnem prostanstvu, ki ga je bilo treba obvladati, dobimo približno predstavilo iz podatka, da je admiral Nimitz v devetmesečnem vojskovanju preplul šest tisoč kilometrov dolgo pot.

Bitka za Filipine se je začela 19. oktobra 1944, ko so se na osrednjem otoku Leyte s 700 transportnih in desantnih ladij in ob zaščiti osemnajstih letalonosilk izkrcali štiri ameriške pehotne divizije. Japonci so v boj za Filipine poslali skoraj

Pontonsko-mostovni park MFAB-F: a — amfibijski, b — splav, ki ga sestavljajo štiri amfibijske

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Iz spominov zavezniških letalcev

PEKEL NAD NEMČIJO

Náša naloga res ni bila lahka: preleteti bomo morali Holandijo in Belgijo, izogniti se Porurju in se prebiti čez vso Nemčijo do bavarskega mesta Schweinfurta, kjer bomo bombardirali tovarne krogličnih ležajev. Povrh vsega pa nas lovci na tako dolgo pot niso mogli spremljati. Glede vrnitve je bolje, da molčim... Morda se bo kdo izmed nas le vrnil, da bo vsaj lahko povedal, kako je bilo.

Nas devet so s transporterjem odpeljali po pet milj dolgi pisti do našega »srečka«, poleg katerega so stali že vsi mehaniki. Če so nas že tako svečano pričakali, potem so nedvomno vedeli tudi to, kam nas pošiljajo. Videti je bilo, kot zadnje slovo na smrt obsojenim.

Ko je naš mehanik odprl »srečka«, so naredniki-mitraljezi zlezli v letalo s svojimi mitraljezi vred in jih pritrdili na podstavke. Razen tega pa je bilo treba pred poletom opraviti še na tisoče zadev. Pošteno smo se bili utrudili, preden smo se dvignili v zrak. Trikraka rdeča raketa — kar je pomenilo »vžig-te motorje« — je s sredine letališča šinila proti nebu tik pred zoro.

Kmalu nato se je zasvetila že druga raketa. Prvi je vzletel vodja naše skupine. Tri četrt minute kasneje so iz stolpa ukazali tudi nam: »Krenite... dva, pet, sedem...«

Potem smo morali v nizkih širokih krogih letati okrog letališča in čakati, da se dvignejo v zrak tudi druga letala iz naše skupine. Ko pa smo se združili še z nekaterimi drugimi skupinami, se je v naši formaciji znašlo 228 letal.

Nad Holandijo, kjer nas je pozdravil neučinkovit protiletalski ogenj, smo prešli na kisik. Spremenili smo smer, tako da smo leteli južno od Antwerpna. Tu nas že lahko presenetijo naši stari znanci in zato opozarjamo posadko, naj bo pozorna. Huni se bodo naprej lotili nas, ki smo na čelu formacije.

»So že tu,« se je zdrl mehanik iz zgornjega mitralješkega gnezda. Desno od nas so se dvigali FV-190 s topovi. Bilo jih je kakih dvajset. Počasi so nas obkrožali, da bi nas napadli od spredaj. To je bila njihova priljubljena taktika. Proti naši skupini so zavila štiri nemška letala.

Mitraljezi so bili s tako močjo, da so se komande kar tresle. Mimo nas so Nemci zdrveli kot uragan. Ni jih bilo več nazaj. Naš del formacije je ostal cel. Toda doklej? Prehitro so začeli.

Kmalu nato smo spet vzeli drugi kurz, da bi zaobšli Porurje. Blizu smo se tako imenovali Dori-9. To je bil najhujši sektor nemške obrambe, kjer je lovcev kot čebel. Tedaj pa se je zgodilo tisto, kar nas je na tem poletu pokopalo. Zadnji mitraljezec je opozoril, da se z repne strani približuje neki Hun.

»Mati božja, pa onole letalo je kar samo eksplodiralo,« je zavpil. »Ne, Nemec je nekaj ustrelil v spodnji del formacije. Vsa tri letala so odšla k vragu.«

Takrat so Nemci proti ameriški 8. letalski armadi prvič uporabili rakete »zrak-zrak«.

Odslej je krožilo v naši bližini brez prestanka po dvajset do štirideset letal najrazličnejših tipov. Kmalu so se jim pridružili še dvomotorci. Nato smo nad nami opazili tri letala Ju-88, kako na raznobarnih padalih spuščajo po petdeset kilogramov težke bombe. Naglo smo spremenili višino in tako so tempirane bombe eksplodirale pod nami. Naša formacija se je čedalje bolj krčila. Blizu nas — vendar le toliko daleč, da ga s mitraljezi nismo mogli doseči — je letelo neko nemško letalo, iz katerega so organizirali napade na nas. Ko mu je zmanjkalo goriva, ga je nemudoma nadomestilo drugo. To se je ponavljalo vse do izhodišnega položaja za napad.

Odtod pa do točke, kjer naj bi odpeli bombe, smo leteli cikcakasto: trideset sekund naravnost, nato v levo za petnajst stopinj, nazadnje pa petinštrideset stopinj v desno. Nad Schweinfurtom sicer ni bilo lovcev, zato pa je bil protiletalski ogenj tako gost, da bi človek lahko kar hodil po njem... Ko smo odvrgli bombe, smo se oddahnili. Sedaj pa s polnim plinom nazaj, pa četudi se motorji razlete.

Takoj so nas razbili. Nad ciljem so nas pustili na miru, sedaj pa so s tako močjo udarili po nas, da od formacije ni ostalo niti sledu.

Palica se je stresla, hkrati s tem pa me je levi strelec opozoril:

»Motor številka tri se dimi.«

Torej se le nismo mogli izogniti temu, česar smo se bali in preživljali v sanjah. Čez nekaj časa sem povprašal:

»Kako pa sedaj kaže?«

»Naj ga nisi vrag, še vedno se kadi.«

Opazil sem, da je pritisk na motorju številka tri čedalje manjši. Izključil sem plin in dinamno, zmanjšal sem hitrost propelerja in pripril škrge za hlajenje.

»Sedaj pa se nič več ne kadi,« sem zvedel.

Na ne bi zaostal za formacijo, sem moral druge tri motorje močneje pognati. Ko sem se ozrl po drugih letalih, sem videl desnega sosedo brez nosa. Granata mu je odbila vrh in navigatorja in bombarderja je moralo odpihati v 40.000 čevljev globoko brezno. Nato sem poprosil mehanika in nekega strelca, naj pretočita bencin v druge tanke, ker je bržkone prebit tudi rezervoar številka tri.

Med pretakanjem pa je prišlo do enega izmed najhujših napadov. Tedaj sem le z največjo težavo preprečil, da ni naš »srečko« strmoglavil. Na desni strani trupa mu je odneslo pol stene, hkrati z njo pa tudi oba bočna strelca. To se je zgodilo blizu

Darmstadta in do Anglije je sedaj bilo dlje kot do konca življenja. Za Hune smo bili izvrsten plen in še danes ne razumem, zakaj smo ostali živi. Morda nas je bilo tako strašno videti, da ni nihče verjel v našo rešitev in jim je bilo žal brez potrebe trošiti municijo. Premaknil sem gumb na frekvenco C in začel klicati lovce. Bili pa so še predaleč in zato je bil to glas izgubljenega v etru. Drugi pilot me je tedaj opozoril, da se motor številka dve preveč zagreva. Toda, kaj naj storim? Moral sem pritiskati, pa čeprav vsi motorji odpadejo. Tako smo prileteli do Luksemburga, kjer bi nas že morali čakati naši lovci. Onim zadaj sem naročil, naj izstrele zelene naboje. To je pomenilo, da se vlečemo že z največjo težavo.

Bolje bi storil, da tega ne bi ukazal. Razdražili smo namreč Hune, ki so z vseh strani planili

po nas. Moral sem manevrirati, da bi se izognil njihovim napadom in da bi svojim strelcem odprl cilj. Desni sosed je strmoglavil, za sabo pa je pustil stebel dima. Nihče ni izskočil s padalom. Sedaj smo mi na vrsti. Municija nam je že skoraj pošla. Tedaj pa zaslišim:

»Vzdržite, tovariši!«

Z leve strani so prišli naši spittfajerji. Z lahkoto so razpoldili Nemce, ki se jim niti niso skušali kdo ve kako upirati. Dva lovca sta naš vzela v sredo in kot vzgojiteljica otroka pripeljala do Anglije.

Pristali smo na nekem šolskem letališču. Tiste, ki so nas takrat videli, je bržkone minila vsa volja do letalstva. V napadu na Schweinfurt, ki se ga je bilo udeležilo 228 letal, smo izgubili 62, poškodovanih pa je bilo 133 bombnikov. Tovarne, ki smo jih bili bombardirali, so spet začele obratovati štirinajst dni kasneje.

Partizanska ljudska pesem

V tem kotičku bomo objavljali partizanske ljudske pesmi. Znano je, da so v času narodnoosvobodilnega boja mnogi preprosti ljudje, priložnostni pesniki, skušali v vezani besedi izpovedati svoja doživljanja: navdušenje nad zmagovitimi spopadi s sovražniki, presunljivo bol nad porazi, žrtvami, talci, požigi, umori, zapori in taborišči. Kajpak so bili napisani zaradi potrebe po razvedritu tudi številni šegavi sestavki, pobarvani z živim smehom, in tudi z žgočim zamislim sovražnika. Vse tedanje pisanje pa je bilo prepojeno z veliko vero v svobodo — največjo vrednoto za človeka in človeštvo. Zato prosimo vse tiste, ki hranijo partizanske ljudske pesmi, da nam jih pošljejo v objavo. Razen tega pa prosimo še za avtorjeve življenjske podatke, ter kje in kako je pesem nastala.

VOJKA:

PISMO

Ne joči, mama,
saj me rana več ne skeli.
Verjemi, še enkrat rada bi dala
za veliko stvar svojo mlado kri.

Ne joči, mama!
Poglej: iz tisoč oči
iskra, ki sem jo vžgala,
kot kres gori.

Ne joči, mama,
ker le to me boli.
Bodi, kar smo mi vsi,
in tudi ti stisni pesti.

JOŠT ROLC

ZASEDA PRI SV. ANI

Okoli je majhna ploščad z lepim razgledom na okolico, posebno proti jugu. Torej, zaradi gospodujočega položaja nad okolico je bil naš položaj ugoden, po drugi strani pa je bil nevaren, ker je bil preveč izpostavljen. Sovražnik bi naš bataljon lahko z večjimi silami brez težav popolnoma obkolil, saj je okolica ravna in brez rastlinstva.

Medtem ko so se naše čete dokončno razporedile na odrejenih položajih, smo iz daljave, od Stične sem, zaslišali močno streljanje in eksplozije. Začel se je napad na Šentvid. Medtem se je 1. četa pospešeno utrjevala nad cesto proti Biški vasi. Njen položaj je bil najslabši, ker je bil na gosto poraščen z grmovjem in nizkim drevjem. Zemljišče pred položajem in še dlje je bilo povrh vsega še kotanjasto in nepregledno, kot našaš primerno za sovražnika, če bi se skrivaj približal. Prav tak način pa so domobranci uporabljali v bojih z našimi enotami skoraj vedno. Desno od 1. čete, po južnem pobočju in vrhu hriba, se je vkopala 2. četa. V nadaljevanju razporeda, po zahodnem, manj strmem pobočju in sedlu s točko 362 do železnice pa se je raztezal položaj 3. čete. Vod z minometom kalibra 81 milimetrov je pripravil več rezervnih strelnih položajev za sodelovanje 2. in 3. čete. Težko bredo je dobila 3. četa. Postavili so jo pod samo cerkvico, na rob ploščadi. Od tam je imela ugoden položaj za obstreljevanje ceste proti Jelšam in Biški vasi. Takoj so odšle patrulje proti Hrastrju, Jezeru in Biški vasi.

Minerski vod iz sestava prištavnih enot štaba naše brigade, ki so ga dodelili našemu bataljonu, je še v jutranjem mraku zakopal na cesti pred našimi položaji znane partizanske protitankovske mine. To so bili leseni zaboji brez enega samega žebila, v njih pa je bilo razstrelivo. Tako nanje niso reagirali minski detektorji.

Medtem ko borci kopali in poglabljali kritja. Zaradi kamnitosti zemljišča je bilo to delo zelo težavno, kritja pa plitva. Pomagali so si tako, da so pred seboj grmadi kamenje in rušo, maskirali pa so z vejevjem. Komandirji in vojniki so nadzirali utrjevanje, z nalogo in stanjem pa jih je štab seznanil že med razporejanjem. Omeniti je treba, da je bil bataljon kljub stalnemu dotoku novincev razmeroma šibek, saj ni štel dosti več kot 100 ljudi.

Casa za priprave ni bilo dosti. Kot je bilo v navadi, so oficirji sproti nadzirali uporabnost vsakega strelskega mesta, obenem pa bodrili borce. Razporeženje med njimi je bilo dobro, morda celo preveč brezbriznost. Streljanje okoli postojanke ne prestopa opominjati, naj se ne sprehajajo okoli in naj se skrbno maskirajo, da jih ne bi opazil sovražnik.

Okoli poldneva smo že prejeli prve vesti o poteku napada na Šentvid. Napad se je v glavnem dobro razvijal. Tako smo zvedeli, da naši uspešno stiskajo obroč okoli postojanke in da so ponekod že prodrli do bunkerjev. To je izzvalo med nami razposajenost in še večjo brezbriznost. Streljanje okoli postojanke se je še vedno slišalo. Vsak trenutek smo pričakovali vesti, da je Šentvid padel. Nismo več računali, da bi se morali spopasti z domobranci, ki bi prišli na pomoč. Počasi je med nami zavladalo nekakšno dolgočasje. Borci so si krajšali čas s pripovedovanjem šal in poležavanjem.

Kot strela z jasnega pa je okoli 15. ure pri Mirni peči močno zagrmelo. Hip zatem je že udarila granata pod sam vrh Sv. Ane. Takoj smo spoznali, da sovražnik že ve, kje smo. Še in še je grmel v Mirni peči, granate so padale vedno bolj na gosto. Brez dvoma so imeli domobranci topničarje že vnaprej izračunane elemente za obstreljevanje Sv. Ane. Zlasti na gosto so padale granate po položajih 1. in 2. čete. Nekaj polnih zadetkov je dobila tudi cerkvica. Opeka in tramovje se je posipalo po okolici. Na ukaz štaba so se borci potem umaknili v mrtvi kot na zadnjem pobočju hriba. V okopih so ostali le opazovalci. Proti Mirni peči je takoj odšla okrepljena ogledniška patrulja, ki naj bi ugotovila, kje so topovi ter kako je pri prehodu čez žične ovire, ki gledajo v našo stran. Ze po dobri uri se je patrulja vrnila in sporočila, da sovražnik strelja iz dveh tankov, ki sta pred Mirno pečo. V vasi sami pa da je opaziti povečano gibanje številnih nemških in domobrantskih vojakov. Iz tega smo sklepali, da se pripravljajo za pohod proti Šentvidu in torej tudi proti nam. Toda do poznega mraka se ni zgodilo nič. Ko se je znočilo, je streljanje pri Šentvidu prenehalo. Zavladala je tišina. V Mirni peči so utripale luči.

Kljub hudemu obstreljevanju naših položajev nismo imeli hujših izgub. Dva borca sta bila ranjena na opazovalnici, enega pa je ubil košček granate zaradi njegove lastne neprevidnosti.

Tista noč je bila mrzla, toda mirna. Ostali smo na položajih. Podvojili smo straže in patrulje ter večji del noči prebedeli.

Tako smo dočakali svitanje naslednjega dne. Kuharji so začeli deliti borbem 1. čete zajtrk. Takrat se je nanje nenadoma vsula toča krogel iz mitraljevov, brzostrelk in pušk. Sledilo je silovito kričanje domobrancev, ki so pozivali na juriš. Četa, čeprav presenečena, pa se je hitro znašla in odgovorila z ognjem.

(NADALJEVANJE)

POOBlašČENI ZASTOPNIK **avtotehna LJUBLJANA**

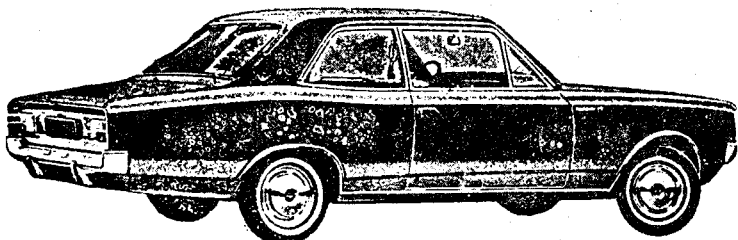

OPEL REKORD		
dvoje vrat	1500 ccm	DM 6.600
štiri vrata	1500 ccm	DM 6.900
CARAVAN — troje vrat	1500 ccm	DM 6.900
OPEL KADETT		
dvoje vrat	1100 ccm	DM 4.992
štiri vrata	1100 ccm	DM 5.328
CARAVAN — troje vrat	1100 ccm	DM 5.328

Dobava iz konsignacijskega skladišča v Ljubljani.

PREDSTAVNIŠTVA:

LJUBLJANA — Titova 25, tel. 312-022 • ZAGREB — Ilica 13, tel. 23-598 • BEOGRAD — Brankova 14, tel. 629-354 • RIJEKA — Rade Končara 44/VI, tel. 23-919 • SARAJEVO — Senoina 8, tel. 25-111

Cestno podjetje Kranj

Ž E L I

VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
USPEŠNO NOVO 1967. LETO
IN ŽELI NADALJNJIH DOBRIH
POSLOVNIH STIKOV

Izgradnja, modernizacija in vzdrževanje cest v splošno zadovoljstvo vseh uporabnikov — naše geslo tudi v letošnjem letu.

Sedmo leto

Ob božičnem in novoletnem premirju v Vietnamu je svet zaman upal, da bo le prišlo do daljše prekinitve ognja in morda celo do pogajanj. Toda obakrat so Američani naglo obnovili sovražnost. Tako je bilo tudi 2. januarja letos ob sedmih zjutraj. Ameriški strateški bombniki »B-52« so spet vzleteli in odvrgli smrtonosni tovor na partijska oporišča v Južnem Vietnamu.

Vojna v Vietnamu traja že sedmo leto...

Takoj po novoletnih praznikih smo tudi izvedeli, da sta bili odbiti pobudi za prekinitve sovražnosti. Generalni sekretar Organizacije združenih narodov U Tanti je pozval Združene države Amerike, naj takoj nehajo bombardirati Demokratično republiko Vietnam, ker je le tako mogoče misliti na mirovna pogajanja. Na poziv, ki ga je U Tanti 31. decembra 1966 predal ameriškem predstavniku v OZN Arthurju Goldbergeru, je prišel običajni ameriški odgovor: »Ameriška vlada želi pripeljati sovražnost v Vietnamu do hitrega in častnega mira.«

Po drugi strani je Hanoi zavrnil britanski predlog, naj bi prišlo do pogajanj med Združenimi državami Amerike, Južnim Vietnamom in Demokratično republiko Vietnam.

Najhuši pristaši vojne v Vietnamu, ki jih imenujejo »jastrebi«, so še naprej prepričani, da lahko počno z Vietnamom, kar hočejo. Ameriški predsednik Johnson ima ušesa le za »jastrebe« in naseda njihovim teorijam, da bodo druge države samo demonstrirale. Znani komentator Walter Lippmann je pred kratkim zapisal: »O kompromisu v Vietnamu ni mogoče govoriti, dokler živi predsednik v lažni dilemi zmage ali poraza, zmagati ali izgubiti, umakniti se ali iti do konca.« Lippmann meni, da je rešitev le v kompromisu, da bi bile ZDA osamljene v svetu, če bi v Vietnamu uporabile neomejeno silo, kajti zgodovina dokazuje, da se v takšnih primerih druge dežele združijo in nastopijo proti srboritežu.

Kako močno naseda Johnson »jastrebom«, je pokazala tudi novica, da namerava zahtevati od kongresa dodatnih dvanajst do petnajst milijard dolarjev za vojskovanje v Vietnamu. Do konca junija letos naj bi porabili v Vietnamu deset milijard, torej letno dvajset milijard dolarjev — 250 milijard novih dinarjev! Številka je tako ogromna, da si je že ne moremo predstavljati.

Bilanco delajo na obeh straneh. Agencija Associated Press sporoča, da so Američani doslej izgubili v Vietnamu 6644 vojakov (do 5. januarja letos), od tega samo lani 4770 ljudi. Ranjenih

Razgledi s 46. vzporednika

Je bilo več kot 27.500 ameriških vojakov. To so precej skope številke. Iz severnovietnamske prestolnice slišimo drugače: v šestih letih vojne naj bi bilo ranjenih in ubitih nad milijon sovražnih vojakov in oficirjev, med njimi okrog 123.000 Američanov.

Vojna dobiva nov obraz in vojaški strokovnjaki sklepajo po svoje. Za prvo svetovno vojno je bilo na primer značilno dolgotrajno bojevanje v strelskih jarkih, močna uporaba topništva, pri čemer je bilo kolikor toliko prizaneseno civilnemu prebivalstvu (razen seveda tistemu v bližini bojišča). Hitler je prinesel novost: »bliskovito vojno«. Poudarjena je bila vloga oklopnih vozil, vojniki in predvsem civilisti so razen topniškega obstreljevanja spoznali novo sraboto: zračne napade. Ob koncu sta eksplodirali atomski bombi.

Od Hirošime in Nagasakija atomske bombe še niso uporabili, zato pa se čedalje bolj »odlikuje« letalstvo. Vietnamska vojna dokazuje, da tudi številčno močnejši sovražnik ne more premagati borcev osvobodilnega gibanja, ki poznajo teren, ki imajo na svoji strani domače civilno prebivalstvo, ki se bori za svobodo in domovino in ki imajo konec koncev na svoji strani svetovno javno mnenje in njegovo sovražno stališče do napadalec.

Američani čedalje bolj ugotavljajo, da na zemlji niso kos Vietkongu. Zato se njihov »delež« v vojni čedalje močnejše širi v zrak.

Z velikih letalskih oporišč v Južnem Vietnamu in z letalostilk, ki plovejo v bližini obale, nenehno vzletujejo ameriški bombniki, lovci in helikopteri. Večinoma so namenjeni nad Severni Vietnam, zakaj ameriško poveljstvo je prepričano, da so južnovietnamski partizani izurjeni v Demokratični republiko Vietnam in da odonod tudi dobivajo pomoč. Zato hočejo uničiti Severni Vietnam oziroma »zapreti« pipo, kot pravijo strokovnjaki. Američani so zaznamovali na zemljevidih 60 tako imenovanih »grl«, se pravi pomembnih prometnih križišč, zvez itd., ki jim je treba onemogočiti delovanje. Izračunali so, da morajo ta »grla« uničiti vsaka dva dni, zakaj Severnovietnamci jih usposobijo v osemindesetih urah. V ta namen bi Američani morali opraviti vsak dan 360 poletov. Nad sto poletov na dan bi morali opraviti za bombardiranje »eventualnih ciljev«: tovornjakov, kolonov itd. Za te in še za razne druge operacije nad Severnim Vietnamom bi morali opraviti najmanj 500 poletov, zdaj pa jih imajo 250, ker razpolagajo s precejšnjim številom letal. Temu je treba pristeti še velike izgube, saj so Severnovietnamci v letu 1965 in v prvih osmih mesecih lani sestrelili 340 ameriških letal.

Severnovietnamska protiletalska obramba se je zadnje čase močno okrepila. Namesto prvotnih 1500 imajo danes nad 5000 protiletalskih topov raznega kalibra, razen tega pa okrog 100 oporišč z raketami Sam-2 sovjetske izdelave. Američani sicer trdijo, da rakete Sam-2 ne naredijo velike škode, v isti sapi pa priznavajo, da morajo biti njihovi piloti zaradi raket previdnejši, da se njihove akcije dostikrat izjavijo itd. Nepriljetna je namreč ugotovitev, da Severnovietnamci sestrelijo od 4 do 9 odstotkov letal, ki bombardirajo njihovo ozemlje.

Veliko letalstvo zahteva ogromno pomoč: oporišča, letalostilke, vzdrževanje, pouk pilotov, oskrbovanje. Pa ne le letalstvo, marveč tudi drugi rodovi vojske. Ameriška armada se bojuje z velikanskimi materialnimi sredstvi, razen tega pa je tako daleč od domovine oziroma »oskrbovalnega središča«, kot ni bila še nobena vojska v zgodovini. Vse to zahteva nove kupe denarja. Doslej je kongres ugodil vsem zahtevam predsednika Johnsona, toda kaže, da bodo Američani kmalu morali zategniti pasove, zakaj administracija jim bo naložila nove davke.

Propaganda deluje z vsem mogočim kolesjem. Vojake v Vietnamu nenehno obiskujejo funkcionarji, filmski igralci, igralke, pevke in druga prikupna dekleta. Konec decembra lani sta jih razveseljevala komik Bob Hope in zadnja miss sveta Indijka Reita Faria. To naj bi jim dvignilo moralo. Znani pisatelj Nobelov nagrajenec John Steinbeck je pri svojih štirinajstdesetih letih odšel v Vietnam za vojnega dopisnika. V Vietnamu je že njegov sin — kot vojak. Steinbeck, ki ga je v Vietnamu spravila propaganda, se je takoj napotil na bojišče in se dal za ameriško javnost slikati z metalcem min v roki.

Zadnji trik propagande je proglasitev »človeka leta 1966«, ki jo vsako leto opravi znani tehnik »Time«. List je na strani vlade in vojne v Vietnamu. Lani je za »človeka leta« proglasil poveljnika ameriških sil v Vietnamu generala Westmorelanda, letos pa je proglasitev kolektivna: »ameriška mladina, stara petindvajset let in manj«. Oblasti se dobro zavedajo, da se mladina čedalje huje upira vojni — ker jo pač mora občutiti na lastni koži. Brali smo v časopisih in videli smo na televiziji, kako mladi rekruti sežigajo naborne povelje, ker nočejo v Vietnam. Ne prepričajo jih slike z ubitimi Američani in partizani. Propaganda poskubi, da je pod sliko ubitega ameriškega vojaka podpis: »Žrtve gverilskega terorja«, pod sliko ubitega pripadnika osvobodilnega gibanja pa: »Premagani rdeči partizani«.

Toda videli smo tudi drugačne slike in filme, ki nas spominjajo na ravnanje Hitlerjeve »nepremagljive« vojske s prebivalstvom v zasedenih deželah. Od konca druge svetovne vojne bo res kmalu minilo dvaindvajset let, toda večina sveta še ni pozabila na grozote in ne naseda visoko donečim frazam. Svet hoče mir.

STANE IVANC

KULTURNI OBZORNİK

Tone Fajfar: Odločitev

Mnogi udeleženci naše osvobodilne vojne in revolucije so zadnja leta prišli za pero in v taki ali drugačni obliki skušali izpovedati, kako so se udeležili dogodkov ob zgodovinski prelomnici, kako so gledali nanje takrat in kako gledajo zdaj. Toda le malo je zapiskov in spominov, ki so jih napisali vodilni ljudje naše revolucije, tisti, ki so se udeležili v njenih vrhovnih organih. Vzrokov za to je več. Morda je eden izmed glavnih ta, da so taisti ljudje, ki so vodili revolucijo, vodili tudi povojno graditve, ta pa je bila prav tako burna kot vojna in zato preprosto niso našli časa, da bi segli po peresu.

Slovenci smo veljali nekoč za zelo veren, katoliški narod. Katolicizem je imel pri nas že dolgo tradicijo; prav tako pa smo zelo zgodaj doživeli industrijsko revolucijo in razvoj kapitalizma. Zato so le malo kasneje, kot so nastali prvi zarodki delavskih organizacij na marksistični podlagi in z materialističnim svetovnim nazorom, nastale tudi

prve delavske organizacije in prvo gibanje, ki je priznavalo gospodarske zakonitosti, kakor so jih tolmačili marksisti, ni se pa strinjalo — zaradi pripadnosti h katoliški cerkvi — z materialističnim svetovnim nazorom. Toda kljub temu je rasla med delavci — ne glede na svetovni nazor — enotnost v boju za njihove pravice.

V Osvobodilni fronti je ta enotnost delovnih ljudi dosegla svoj razcvet. Pisec knjige »Odločitev« Tone Fajfar je bil eden izmed njenih voditeljev.

Med vojno so zaradi togega in nazadnjakega stališča Cerkve padli tisoči Slovencev. Potok krvi in moralni poraz so končno le streljali tiste, ki so trmoglavo vztrajali na starih, že zdavnaj preživelih načelih in pogledih, da so sicer majo sramežljivo, toda vendarle priznali svoje napake in ubrali bolj življenjsko pot.

Približno take in podobne misli so me obdajale ob branju Fajfarjeve knjige.

Zanimivo je, da se je pred

Fajfarjem lotil pisanja svojih spominov drugi predstavnik krščansko-socialistične smeri v OF — Edvard Kocbek. Če primerjamo njegovo »Tovarišijo« in druge knjige s Fajfarjevo, moramo priznati Kocbeku večjo spretnost glede oblike, posebno pa glede literarne plati. Pač pa je Fajfar veliko bolj neposreden: podrobneje razlaga ter opisuje politično ozadje in oblike v boju za enotnost delovnih ljudi in z njim za ustvarjanje Osvobodilne fronte.

Nazadnje naj omenim še nekaj odlisk pa tudi pomanjkljivosti Fajfarjeve knjige.

Pisec lepo slika vzdušje in način življenja vodstva OF, ki se je razlikovalo od življenja po vojaških enotah, kakor smo ga doživljali drugi in kakor bomo o njem v mnogih knjigah. Jasno je, da so bile naloge enih in drugih različne in da zato vsakršno primerjanje ali očitki nimajo nobene podlage.

Iz knjige vzemo tudi za celo vrsto doslej neznanih okoliščin, sklepov in ozadij za pomembne

ukrepe in dogodke v osvobodilni vojni. Knjiga je pisana s stališča že zrelega človeka, ki je imel vpogled v mnoge zadeve, neznane preprostim borcem. V zvezi s tem bi omenil boj za sožitje s komunisti, ki se pojavlja na mnogih mestih v knjigi. Zaradi tega bo marsikdo izmed nas, ki smo zrasi v vojni in ki nismo imeli zaradi verskega prepričanja nobenih pomislekov, šele iz Fajfarjeve knjige zvedel za napake in sektaštvo do tovarišev z drugim svetovnim nazorom.

Oblikovno se Fajfarjeva knjiga deli na po vojni pisane spomine in na dnevnik. Vmes so številni dokumenti in avtorjeva dela, napisana med vojno. Glede točnosti posameznih datumov in ocen ne bi bilo delu v škodo, če bi se bil avtor pred objavo posvetoval z zgodovinarji. Tako bi se izognil nekaterim manjšim netočnostim, ki sicer niso bistvene, vseeno pa bo morda kdo zaradi njih razočaran, saj vzbujajo dvom tudi o drugih resničnih podatkih. Sicer pa brez napak ni nobena knjiga; posebno spomini ne bi bili to, kar so, če ne bi bili individualno pobarvani, kakor pravimo. Ta »barva« pa pomeni, da pisec napiše tudi svoje ocene, čeprav so zmotne — do njih je namreč prišlo med vojno zaradi tega, ker pisec ni imel možnosti do potankosti raziskati dogodke. Nekatera imena ruskih mest in druge napake pa bi bil moral popraviti lektor oz. korektor.

Ob koncu še nekaj besed o opremljenosti. Lahko rečemo, da je zunanja oblika knjige, papir in pa notranja oprema na zadovoljivi, če ne celo razkošni ravni. Toneu Lapajni lahko samo čestitam, pa tudi tiskarni, čeprav bi lahko izostale nekatere redke napake. Toda spet: popolnosti ni nikjer.

Če bi vse to razglabljanje strnil v kratek stavek, da bo bralec tega sestavka lahko ohranil moje mnenje o knjigi, bi zapisal tole: Spleta se jo prebrati, spleta se večkrat pogledati vanjo, tudi pozneje, saj pomeni nov, dragocen prispevek k naši literaturi o NOB, ker je je napisal človek iz vodstva. Želimo pa, da bi se lotili pisanja spominov tudi drugi voditelji naše revolucije!

C. B.

Laura Fermi: Mussolini

Klavrna vloga, ki jo je kot Hitlerjev pajdaš igral italijanski fašistični diktator posebno po padcu fašističnega režima in kapitulaciji v svoji domovini, je najbrž kriva, da o njem ve malo veliko manj kot o Hitlerju. Zadnje čase pa sta kar dve slovenski založbi sklenili Slovence seznaniti z Mussolinijevim življenjem in nehanjem. Zavod »Borec« je pred kratkim izdal knjigo Franca Baldinija »Zadnjih 95 ur Benita Mussolinija«, zdaj pa je pri Cankarjevi založbi izšla še knjiga Laure Fermi, Italijanke, ki živi v ZDA. Knjigi se dopolnjujeta: Baldinijeva podrobno obravnava vse okoliščine in dogodke ob Mussolinijevi smrti, medtem ko Fermijeva piše o diktatorjevi družini, okolju, iz katerega je zrasel in o njegovem razvoju, preden se je znašel pri krmilu Italije.

Fermijeva razčlenjuje tudi diktatorjevo osebnost, polno težko razumljivih nasprotij, manjvrednostnih občutkov in naglih preobratov. Le tako si lahko razlagamo diktatorjevo nenačelnost, stremušvo in naravnost bolesto častihlepnost, ki je postala tarča nešteti domislic in šaljivih zgodb.

Največji preobrat je Mussolini napravil ob začetku I. svetovne vojne, ko se je zelo hitro prelevil iz gorečega socialista — prej sektaša kot pristaša znanstvenega marksizma — v prav tako gorečega pristaša vojne. O izdajstvu II. internacionale je veliko govoril in pisal že Lenin, saj so več ali manj izjemno ruske in srbske vse druge evropske socialistične stranke pogale buržoaziji v vojni; Mussolini je bil samo tipičen predstavnik tega preobrata. Poleg tega pa pri njem zasledimo še zelo kratek čas prelevitve, kar nam vzbuja dvom o njegovi iskrenosti.

Iz knjige Laure Fermi pa nam postane tudi jasno, kako je družba naplavila fašizem in njegovega vodjo, da bi ga italijanski kapitalisti izkoristili kot ščit v boju zoper komuniste. Le tako si lahko razlagamo, da se je dotlej neznan pustolovec brez posebne pameti in moči lahko tako hitro polastil oblasti v eni izmed takratnih velesil. Dobrih dvajset let kasneje, ko je postal očitno, kako Mussolini kot skrajnej škoduje tudi domačim kapitalistom, so ga podobno, kot so ga nekoč spravili na oblast, tudi odstranili. Njegov pobratim Hitler se je leto dni kasneje znašel v podobnem položaju, toda uspelo mu je uničiti opozicijo in še skoraj celo leto vztrajati v svojem blaznem diletantizmu.

Drugi Mussolinijev preobrat je bil njegov sporazum s katoliško cerkvijo. Prej oster in zagrižen brezverec brez občutka za pravo mero, nasilen in žaljiv do tistih, ki se z njim niso strinjali, postane na vsem lepem v očeh vrhov katolištva človek, ki ga je poslala cerkev na pot sam »božja previdnost«. Tudi sami se lahko spomnimo na iskreno sožitje med cerkvijo in fašizmom, ki smo ga imeli mnogi priložnosti videti in občutiti na lastni koži, na pojav, ki nosi v marksističnem izrazoslovju naziv klerofašizem.

Med opisi političnih dogodkov in vojaških dejanj pa v knjigi kaj pogosto srečamo tudi Mussolinija kot zasebnika, kot družinskega očeta in ljubimca cele vrste žensk, tudi pri tem opraviu nasilnega, brezobzirnega in polnega manjvrednostnih občutkov.

Marsikdo se bo vprašal, zakaj sta bili v Sloveniji skoraj ob istem času potrebni kar dve knjigi o mračnem liku iz bližnje zgodovine, o Mussoliniju. V njun zagovor ponavljam, da se dopolnjujeta in zato naj bralec prebere obe, če hoče razumeti, kako je ogromna večina pripadnikov sosednega naroda nasledila ne preveč pametnemu pustolovcu Mussoliniju.

Mile Pavlin

za vaš dom

Ilesonit

ILIRSKA BISTRICA

PRAVNA POSVETOVALNICA

Ponovno uveljavljanje posebne dobe

K. R. Kostrena, Reka — V našem časopisu ste brali članke o problematiki priznavanja dvojne dobe nekdanjim borcem in aktivistom in o višini pokojnine upokojenim borcem izpred 9. septembra 1943. Sami ste po liniji KP že od leta 1940 sodelovali v naprednem političnem delu, po okupaciji ste delovali kot aktivistiška deloma v Mariboru, deloma na sektorju Trbovlje, kar so potrdile tudi priče. Po smrti vašega moža ste prejemale najprej družinsko pokojnino, ki pa je bila majhna. Zato ste zaprosili za osebno pokojnino, ki vam je bila priznana glede na vaše aktivno delo med narodnoosvobodilnim bojem. S pokojnino ste bili takrat zadovoljni, ker niste iskali nobenih materialnih koristi. Danes pa je situacija drugačna in ste zaradi slabega zdravja in visokih cen prisiljeni obrniti se za pomoč na pristojne forume. Svojo udeležbo v NOV imate deloma že priznано in sicer za

čas od 6. maja 1941 do 30. 6. 1943 v dejanskem trajanju, za dobo od 1. 7. 1943 do 15. maja 1945 pa v dvojnem trajanju. Radi pa bi vedeli, ali v odprtem roku, to je do konca letošnjega leta, lahko še uveljavite pravico do dvojnega štetja tudi tistega časa od leta 1941 do 1943, ki vam je sicer priznan samo v dejanskem trajanju. Prav tako vas zanima, kako je s pokojnino v višini 64.555 S-din, do katere bi imeli pravico kot borka NOV izpred 9. septembra 1943 in o kateri ste prav tako brali v članku v našem časniku.

Kako je s priznanjem dvojne in enojne dobe zaradi aktivnega sodelovanja v osvobodilnem boju, veste že sami. Eno je aktivno in organizirano delo, za katerega pripada borcu dvojno štetje let, drugo pa je sodelovanje v odbori, organizacijah, za kar gre upravičenec le pravica do de-

janskega priznavanja let, to je do enojnega štetja. Toda vaše vprašanje se ne tiče tega, temveč vas zanima, ali lahko še do konca letošnjega leta, v zakonitem roku, uveljavljate dvojno štetje tudi prvega obdobja, ki vam je sicer priznано le v dejanskem trajanju. Po našem mnenju je to odvisno od tega, ali ste tudi za prvo obdobje vašega dela za NOB, to je za čas od 1941 do 1943, že uveljavljali dvojno štetje, pa vam je bil tozadevni zahtevek zavrnjen, oz. vam je bilo to obdobje priznано samo v enojnem štetju. Če je bilo tako, potem pomeni, da je bilo to tem vašem zahtevku že odločeno in je zadevna odločba tudi že pravomočna. Morate pa se tudi pritožiti, sprožili lahko upravni spor pri Vrhovnem sodišču. Iz podatkov pa je sklepati, da je zadevna odločba pravomočna. Potem danes ne morete več ponovno uveljavljati tega zahtevka, ker je bilo o njem že enkrat odločeno. Kvečjemu lahko zahtevate obnovo postopka, češ da je bil v vašo škodo kršen zakon pri izdaji prve odločbe. Če pa doslej še niste zahtevali, da se vam čas od leta 1941 do leta 1943 prišteva v dvojnem štetju — o tem ni treba pojasnjevati, ker je bila ta stvar v prejšnji številki že pojasnjena.

možnost s pričami dokazovati je organizirano in aktivno delo tudi v tem obdobju zaradi dvojnega štetja. Ker pa je verjetno, da je bilo že odločeno o vseh vaših zahtevkih, torej tudi o vašem zahtevku za dvojno štetje časa od leta 1941, boste ponovno obravnavanje vašega zahtevka za dvojno štetje let od 1941 dalje uveljavljali lahko kvečjemu le z zahtevkom za obnovo postopka.

Kako je s pokojnino v višini 64.000 S-din, pa verjetno tudi že veste, ker je bilo v našem časniku naknadno objavljeno pojasnilo. Zaradi nerodne stilizacije so bili nekateri prepričani, da imajo vsi borci izpred 9. 9. 1943 pravico do pokojnine v taki višini. Dejansko pa je treba vedeti, da predstavlja ta znesek le osnovno za izračun dodatka za borce, katerim pripada razlika med njihovo pokojnino in omenjenim zneskom. Pa niti ne polna razlika, temveč le 60 ali 90 odstotkov razlike, kakor so pač vstopili v NOV. Borcem iz leta 1943 gre 60 odstotkov, borcem iz leta 1942 pa 90 odstotkov razlike. Vse to pa je seveda treba vedeti pri vsakem izračunavanju pokojnine. Več pa o tem ni treba pojasnjevati, ker je bila ta stvar v prejšnji številki že pojasnjena.

Novosti v socialnem, zdravstvenem, pokojninskem in invalidskem varstvu

Na svojih zadnjih sejah v decembru lani je socialno zdravstveni zbor zvezne skupščine sprejel pet zakonov, s katerimi se spreminjajo in dopolnjujejo zakoni o socialnem zdravstvenem, pokojninskem in invalidskem varstvu ter zakon o otroškem dodatku.

Novi ukrepi, ki jih je v zadnjih dneh lanskega leta uzakonila zvezna skupščina, predstavljajo odločen poskus zagotoviti tudi na tem območju vpliv gospodarske in družbene reforme. S tem se ne končuje in tudi ne zavira iskanje novih in vsekakor še boljših ureditev v sistemu našega socialnega in zdravstvenega zavarovanja. Pričakujemo pa lahko, da bodo sprejete spremembe omogočile delovnim organizacijam in samoupravnim organom socialnega zavarovanja, da v prihodnje ustrezne pravice in obveznosti bolj prilagodijo realnim zmogljivostim skladov. Imeli bodo možnosti večje aktivnosti, povečala pa se bo tudi njihova odgovornost do zavarovancev in do delovnih skupnosti. Najvažnejše spremembe so v tem:

- Delovne organizacije bodo imele več samostojnosti in pravic pri urejanju posameznih odnosov s komunalnimi skupnostmi socialnega zavarovanja, med drugim bodo v prihodnje same izplačevale svojim delavcem nadomestilo za odsotnost z dela za prvih 30 dni bolezni;
- Zavarovanci bodo sami plačevali del stroškov, ki jih

bodo predpisovale komunalne skupnosti socialnega zavarovanja za zdravstvene usluge;

- Osebnostne invalidnine se zvišajo za 10 odstotkov od 1. januarja 1966 in za nadaljnjih 8 odstotkov od 1. januarja letos;

- Dolžnost delovne organizacije je, da delavcu, ki je v tej organizaciji postal invalid, pomaga pri njegovi rehabilitaciji in mu nato zagotovi tudi delovno mesto;

- Ukine se prehodno obdobje za upokojujence, ki nimajo polnega delovnega staža 40 let (za moške) oziroma 35 let (za ženske). Še nadalje se bodo lahko upokojevali tisti, ki imajo 35 in več let delovnega staža in ki so stari 55 let (moški) oziroma 30 in več let delovnega staža in 50 let (ženske), toda za vsako leto manj od polnega staža 40 let prejema 4 oziroma 3 odstotke nižjo pokojnino;

- Cenzus za otroški dodatek bodo določale republiške skupnosti socialnega zavarovanja. Vanj bodo zajeti vsi dohodki staršev in drugih članov družine. Pri tem pa niso mislili samo dohodki iz kmetijstva;

- Porodnice bodo v prihodnje imele 105 dni dopusta namesto 133, kolikor so imele doslej.

Med razpravo o predlogih sprememb so skupščinski organi in družbenopolitične organizacije izrazili različna mnenja, češ da predlagani ukrepi pome-

njajo omejevanje pravic zavarovancev in da niso v skladu z ustavo. Toda predlagatelji sprememb so vztrajali na tem, da se to ne more smatrati za omejevanje pravic zavarovancev. Nadaljnje vsebinske spremembe na območju socialnega in zdravstvenega varstva so predvidene v prvi polovici leta 1967. O tem sta govorila zvezni sekretar za delo in sekretar za zdravstvo in socialno politiko. V ekspoziciji v zvezni skupščini je zvezni sekretar za delovne odnose Risto Džunov med drugim naglasil tudi tole:

»Nameni in smotri teh ukre-

pov niso v omejevanju pravic zavarovancev, marveč gredo za tem, da sprostijo samoupravne sile delovnih organizacij in skupnosti zavarovanja, v katerem je vsaka pa tudi najmanjša področnost iz skupnih pravic in obveznosti do kraja predpisana z zvezno zakonodajo, ne glede na konkretne pogoje, gmojni položaj in stvarne možnosti posameznih delovnih skupnosti in skupnosti socialnega zavarovanja.«

Enako stališče je zavzel tudi sekretar za zdravstvo in socialno politiko Dragutin Koso-

Novi proizvod kombinata

»MLINOTEST«
AJDOVŠČINA

TORTELINI

so polnjena jajčna testenina z nadevom
najboljših vrst mesa, sira in raznih začimb

Uporabljajo se kot samostojna jed v raznih omakah ali na juhi.

To je nova pridobitev za gostinstvo in gospodinjstvo. Priporočamo tudi naše vafel proizvode — napolitanke različnih vrst.

Spremembe v zakonu o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev

Zakon o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev je izdala skupščina socialistične republike Slovenije že v marcu leta 1965. Toda zaradi nekaterih pomanjkljivosti oziroma protislovij, ki so se pokazale šele potem, ko so zakon začeli uveljavljati, je nastala potreba po določenih spremembah tega zakona. Da bi te spremembe pripravili v sporazumu s prizadežimi, je o vsem tem razpravljala že lani v juliju komisija izvršnega sveta za vprašanje borcev NOV, ki je v Murski Soboti priredila tudi posebno posvetovanje pristojnih družbeno političnih organov o problematiki, ki se je pojavila ob izvajanju zakona o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev.

Vse to je dovedlo do priprave predloga za spremembe in dopolnitve tega zakona, ki jih je skupščina SRS tudi sprejela. Te spremembe in dopolnitve so objavljene v Uradnem listu SRS, št. 40 dne 15. decembra 1966.

V glavnem gre za spremembe datuma, od katerega imajo kmetje-borci priznano udeležbo ali čas aktivnega in organiziranega dela v NOB. Člen 1. namreč pravi:

»Določba 1. člena zakona o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev narodnoosvobodilne vojne in njihovih družinskih članov se spremeni tako, da se glasi:

Kmetje-borci, ki so bili udeleženci španske državljanske vojne in tisti kmetje-borci, ki so bili udeleženci narodnoosvobodilne vojne, pa imajo čas

udeležbe ali čas aktivnega in organiziranega dela v narodnoosvobodilnem boju priznan v dvojnem trajanju najmanj od 1. januarja 1945 do 15. maja 1945 ter njihovi družinski člani imajo zagotovljeno pravico do zdravstvenega varstva v enakem obsegu kot zaposleni delavci.

Za družinske člane kmetov-borcev po prejšnjem odstavku se štejejo njegovi zakonci in njegovi otroci, ki jih je dolžan preživljati po zakonu.

V drugem členu je določeno, da se besedilo 3. člena prvočlena zakona črta.

Tretji člen pa se glasi:

»Tistim, ki jim je bila priznana pravica do zdravstvenega varstva na podlagi do zdaj veljavnih določb zakona o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev narodnoosvobodilne vojne in njihovih družinskih članov, nimajo pa pravice do zdravstvenega varstva po spremenjenih in dopolnjenih določbah iz tega zakona, preneha ta pravica z 31. decembrom 1966.«

Bistvena razlika med prvotnim in sedanjim zakonom o zdravstvenem varstvu kmetov-borcev je torej v tem: po prejšnjem zakonu je bil deležen tega varstva vsak kmet-borec. To pomeni, da so to pravico imeli tudi tisti, ki so bili le nekaj dni — ali tudi samo en dan v partizanih. Po določitvi novega zakona pa, kot je to razvidno iz navedenega prvega člena, gre ta pravica le tistim borcem in aktivistom, ki imajo priznan čas udeležbe v NOB v dvojnem trajanju vsaj od 1. januarja 1945 dalje. V.M.

OBVESTILO DEPORTIRANEC

V letu 1964 je komisija za bивše politične zapornike — internirance in deportirance pri ZZZB NOV Slovenije poslala občinskim odborom ZZZB NOV program za pospešitev dela deportirancev. Žal nismo dosegli zaželenega uspeha. V zvezi z bližnjimi akcijami pa moramo začeti delo dopolniti tudi vsebinsko.

Pojma »deportiranci« niso v vrstah organizacij ZZZB pravilno tolmačili. Na splošno so uporabljali izraz izseljenci, preseljenci, izgnanci ipd. Tudi ni bilo točno določeno, kateri deportiranci (izseljenci) so lahko člani združenj borcev. Da bi te nejasnosti odstranili, sporočamo, da se za deportirance smatrajo vsi tisti, ki so bili leta 1941 na območju, zasedenem od Nemcev (Štajerska, Gorenjska) aretirani in nato nasilno izgnani (v Srbijo, na Hrvaško, v Bosno in Nemčijo). Za deportirance so našli nemške spiske. Član združenja borcev je lahko vsak deportiranec, ki ni deloval proti programu NOB.

Smatramo, da bo to pojasnilo prispevalo k zbolšanju udejstvovanja deportirancev v okviru občinskih odborov Zveze združenj borcev, ki so že prejeli predlog delovnega programa za leto 1967.

Komisija za bивše politične zapornike, internirance in deportirance pri ZZZB NOV Slovenije

TOVARIŠ — TOVARIŠU!

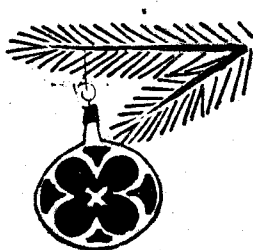
Pozdravljam vse tovariše in tovarišice, znanke in prijatelje, s katerimi sem se v času vojne srečal na Kosovem polju, Vrpolju, v Banjaluki in pri Trapistih, kjer sem prodajal mleko, in jim želim srečno novo leto.

Vojko Ličen, Ulica svobode 6, Piran

Dragi tovariš Frane Potočnik — komandir Matija! Vse najlepše v novem letu 1967 in še mnogo sončnih dni želi tebi in tvoji družini partizanski komandant

Petja — Ivan Lesjak iz Segovc pri Apačah.

Geološki zavod Ljubljana

- opravlja znanstvene in raziskovalne naloge na področju geologije, geofizike in sorodnih ved.
- projektira in izvaja vrtna, rudarska, hidrogeološka, geotehnična in druga raziskovalna in konsolidacijska dela ter
- konstruira in izdeluje strojno in drugo raziskovalno opremo.

DELOVNEMU LJUDSTVU IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO
VSO SREČO IN NAPREDEK V NOVEM 1967. LETU!

Loška tovarna hladilnikov

Skočja Loka je v industrijskem svetu znana zaradi svoje industrije hladilnikov. Loška tovarna hladilnikov po številu zaposlenih delavcev ni samo največja tovarna v občini, saj zaposluje v treh obratih skupaj 794 delavcev, ampak je tudi pojem med jugoslovanskimi proizvajalci hladilne tehnike. Naprave, ki jih izdeluje, so sestavljeni deli, opreme v mnogih gostinskih podjetjih, v trgovinah, v mesnicah in v mlekarnah, skratka povsod, kjer imajo opravka z živili, ki se hitro pokvarijo. Svoj proizvodni načrt je tovarna razvila v smeri komercialnega hladilstva, kar pomeni, da izdeluje v glavnem hladilne naprave, ki niso za široko potrošnjo, ampak jih uvajajo med investicijsko opremo mnogih gostinskih in trgovskih podjetij. V svojem sestavu pa ima tovarna tudi livarno. Prav livarna je tovarni v zadnjem letu omogočila, da se je uspešno vključila v mednarodno delitev dela, saj z dansko tovarno Danfoss izmenjuje proizvodnjo, LTH dobavlja Danecem svoje odlične, Danci pa Skočjeločanom hladilno avtomatiko. Tako so se v deviznem samofinanciranju znašli popolnoma pokriti in jim pomanjkanje deviz ne povzroča večjih težav.

Tovarne pa ni mogoče opisati brez ljudi, ki v njej delajo. Tudi ni novega o njej ni mogoče reči, če nam v tovarni ne odklenejo ključavnice, kjer so spravljani njihovi načrti.

ZASČITNI DEŽNIK

Nekateri ljudje v tovarni menijo, da mora tehnična služba držati delavcem zaščitni dežnik. Razvoj tovarne mora biti vedno nekaj let pred tržiščem.

Tehnični direktor inž. JERNEJ BENEDIČIČ s tem soglaša: »Skratka razvoj gre pri nas precej denarja. Težave pa so, ker smo za svetovno ceno pri nas zvedeli pozno. Svetovna cena nam je zdaj pri vseh naših novih izdelkih izhodišče. Po tej poti smo se zadnji dve leti lahko vključili v izvoz in mednarodno delitev dela. Nastajajo tudi pogoji za kooperacijsko sodelovanje, ki ga imamo z zahodnonemško tovarno T.N. Tudi z danskimi proizvajalci hladilne avtomatike imamo dobre poslovne stike. Naš razvoj pa je seveda odvisen od mnogih čimteljev in od tega, kaj delavci v naši tovarni lahko napravijo. Rekonstrukcije, ki smo jo pred leti začeli, nismo izpeljali do konca. Z njo nadaljujemo, kolikor imamo na razpolago lastnih sredstev. Ostali smo tako brez strojne opreme, naša ni sodobna in to je ovira, ki ima svoj vpliv na kvaliteto izdelkov.«

Tovarna hladilnikov je v zadnjem letu postavila na tržišče nekatere nove izdelke, med katere prištevajo ledomati, napravo za proizvodnjo ledenih

koek, konservator in večje polihermetične hladilne kompresorje. Zlasti zadnji izdelki utegnejo biti na tržišču iskani, saj omogočajo zmrzovanje večjih količin hrane in ga priporočajo predvsem za potrebe kmetijskih domaćij.

Tržišče je na splošno tudi za hladilnike vedno bolj zahtevno. Še prodaje FRANC LOGONDER meni, da se bodo v tovarni morali poslužiti novih oblik prodaje. Na sejnih, kjer se nekoč lahko prodali vse, kar so izdelali, postajajo kupci bolj zahtevni.

»Letos je naša tovarna sodelovala na mnogih sejnih doma in v tujini. Doma smo uredili razstavnice prostore na petih sejnih, v tujini pa smo razstavljali v Moskvi, Brnu, Gradcu, Plovdivu, Leipzigu, Kijevu, Hannoverju in Münchnu. Seveda takšni nastopi lahko prinesejo uspeh šele po daljši dobi. Naš namen pa je, da kupce tudi sami posluša. Z edinim našim izdelkom, ki je namenjen za široko potrošnjo, s konservatorjem, smo že seznanili nekatere vasi. Pred kratkim smo napravili poskus v Nakiem. Preizkušali smo konservator, ki lahko uporabno služi kmetom. Odziv med kmetičim prebivalstvom je bil ugoden, saj je kupna moč kmetov precejšnja. Podobne naprave pa kmetje v tujini že na veliko uporabljajo.

V loški tovarni hladilnikov so začeli vgrajevati hladilne agregate tudi v tovarnjake domače proizvodnje. Lani so opremlili 10 tovarnjakov s hladilnimi napravami.

MESTO SAMOUPRAVLJANJA

Samoupravljanje v tovarni ni samo besedičenje, ampak tudi odločanje o važnih problemih gospodarjenja, proizvodnje, delitve in nagrajevanja.

Predsednik upravnega odbora inž. Jože Sever je pri oceni samoupravljanja v podjetju prepričljiv: »Trenutno se naši samoupravni organi največ ukvarjajo s tržiščem. Mnoge seje so zelo burne, to obravnavamo poslovna poročila strokovnih služb. Tudi razprave o odgovornosti so s tem v zvezi zelo pogoste. Moram reči, da problemov ne rešujemo v rokavicih.«

Viljem Medved, sekretar tovarne, pa ga dopolnjuje: »Delo delavskega sveta je prav tako na primerljivi višini. Včasih se kar čudim, kako zelo delavci razpravljajo, če se jim nallje čistega vina, čeprav so v delavskem svetu mnogi delavci. Več pripravnosti bomo dali tudi delovnim enotam, saj jim namenjamo dati pravico, da bodo samostojno razlagali s sredstvi sklada skupne porabe. S tem se bo samoupravljanje tudi spodaj utrdilo.«

SREČNO IN ZADOVOLJNO 1967. LETO ŽELI

DELOVNIM LJUDEM KOLEKTIV

MEHANIKA

INDUSTRIJSKO PODJETJE

Trbovlje

PROIZVAJAMO

ELEKTRO VAROVALNI IN NEGIBNI MATERIAL.

V LETU 1967 NASTOPAMO Z NOVIMI IZDELKI

ZA SPAJANJE ALUMINIJSKIH KABLOV

KREDITNA BANKA Celje

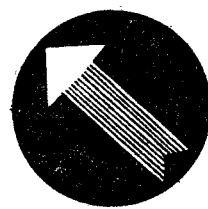
PODRUŽNICA SLOVENSKA BISTRICA

• ČESTITA

VSEM VLAGATELJEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM IN
DELOVNIM KOLEKTIVOM ZA OBČINSKI PRAZNIK.

HKRATI ŽELI VSEM PLODNO IN USPEŠNO 1967. LETO!

Delovni ljudje! Vlagajte prihranke — mislite na kasnejši čas — za nakup trajnejših dobrin.

**SKUPŠČINA OBČINE
TRBOVLJE**ŽELI VSEM DELOVNIM LJUDEM TRBOVELJ,
DELOVNIM ORGANIZACIJAM
IN OSTALIM PREBIVALCEM VSE NAJBOLJŠE
V 1967. LETU**Skupščina občine Zagorje**

čestita vsem delovnim ljudem Zagorja in kolektivom ter poslovnim prijateljem za Novo leto 1967 z željo za čim hitrejšim napredkom gospodarstva, kmetijstva in družbenih služb, kar naj pripomore k stabilizaciji gospodarstva.

**Zavod za zaposlovanje
delavcev**

LJUBLJANA, Parmova 41

želi uspešno in zadovoljno novo 1967. leto poslovnim prijateljem, delovnim ljudem in kolektivom.

TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV

»SAVA« Kranj

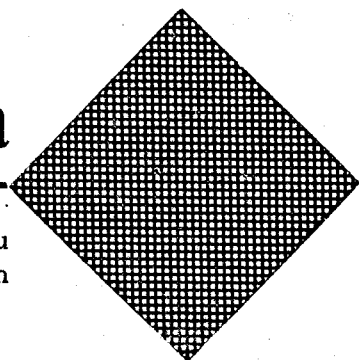
čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnemu svetu za novo 1967. leto z željo za še večjimi delovnimi uspehi.

TOVARNA VIJAKOV

»PLAMEN« Kropa

želi nadaljnjih poslovnih vezi v novem 1967. letu in čestita vsem poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnemu ljudstvu.

**PARNA PEKARNA
SLOVENSKA BISTRICA**

Za občinski praznik in novo leto 1967 prirčne čestitke in najboljše želje od delovnega kolektiva.

● Vsak dan svež kruh in pecivo

ZAVAROVALNICA TRBOVLJE

čestita vsem poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnim ljudem in želi vse najboljše v novem 1967. letu.

PEKARNA ŠKOFJA LOKA

želi vsem cenjenim potrošnikom srečo in zadovoljstvo v novem 1967. letu.

Iz nove pekarnice v Škofji Loki vam priporočamo nakup kruha in peciva.

TOVARNA
EKSPLOZIJSKO VARNIH
NAPRAV**»Teve varnost«
ZAGORJE**

želi srečno, uspešno in zadovoljno novo leto 1967 vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in kolektivom.

Gradbeno podjetje

**»Gradišče«
Cerknica**

izvaja dela na visokih in nizkih zgradbah. — V Prezidu, Čabru, Cerknici in Starem trgu gradimo stanovanja za trg.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo srečo in napredek v 1967. letu.

**Komunalno
podjetje
HRASTNIK**

želi srečno in uspešno novo 1967. leto svojim cenjenim strankam, poslovnim partnerjem in delovnim ljudem.

S komunalnimi storitvami smo na razpolago občanom in delovnim organizacijam ob vsakem času.

**Kmetijska zadruga
Slovenj Gradec**

želi vsem poslovnim prijateljem, kooperantom, delovnim ljudem na vasi in v mestu čim uspešnejše novo 1967. leto pri krepitvi našega gospodarstva in napredka.

**MNOGO POSLOVNIH USPEHOV
V LETU 1967 VAM ŽELI INDU-
STRIJA POHISTVA »STOL«
KAMNIK**

»Termoelektrarna« TRBOVLJE

Stimimo delovne moči za čim uspešnejše premagovanje trenutnih težav

ŽELI

MNOGO POSLOVNIH USPEHOV

V LETU 1967

SVOJIM POSLOVNIM PRIJATELJEM,

DELOVNIM KOLEKTIVOM

IN DELOVNIM LJUDEM

metalka

EXPORT — IMPORT

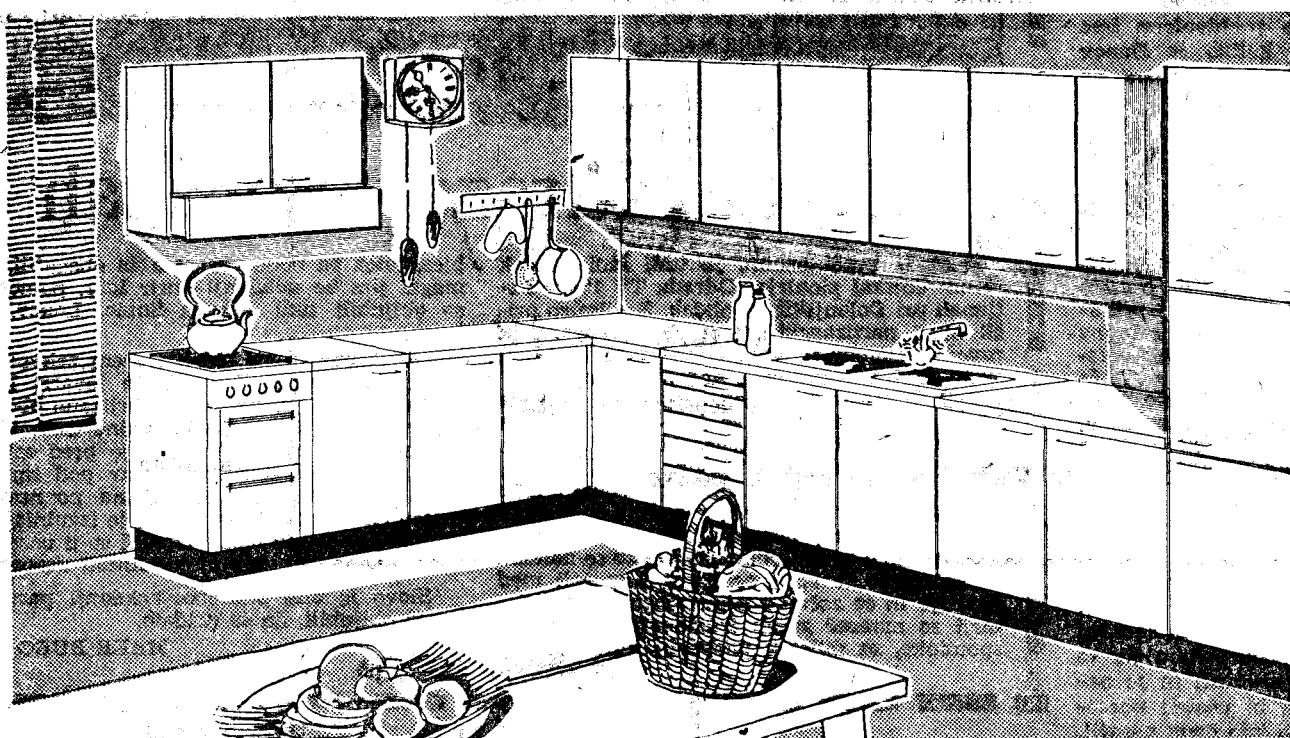
LJUBLJANA, DALMATINOVA 2

Predstavniki:

- Beograd
- Zagreb
- Sarajevo
- Skopje
- Titograd
- Maribor
- Koper
- Opatija
- Pula
- Split
- Subotica
- Niš
- Novi Sad

Vsem poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnim ljudem naše domovine priskrbo čestita novo 1967. leto in si želi nadaljnje- ga plodnega sodelovanja in uspehov na vseh področjih družbene in gospodarske dejavnosti

LIP Zagorje

KUHINJA KUKU
UDOBNOST VESELJE IN PONOS

H E M I Č N A T O V A R N A P O D N A R T

SPECIALIZIRANA TOVARNA KEMIČALIJ ZA POVRŠINSKO ZAŠČITO KOVIN IN KEMIČALIJ ZA LABORATORIJE

PROIZVAJA:

● KEMIČALIJE IN PREPARATE za

- galvanotehniko
- fosfatiranje
- barvanje kovin

za vse namene in zahteve sodobne površinske zaščite, za uporabo v enostavnih, polavtomatskih in avtomatskih napravah

● LABORATORIJSKE KEMIČALIJE

kvalitete pro analysi, purissimum in purum

● PRIBOR ZA KONTROLO

galvanskih kopeli in odpadnih vod

SERVISNA SLUŽBA, STROKOVNI NASVETI,
ANALIZE KOPELI

Nekateri so se samo konstituirali, delajo pa nič...

POGOVOR S TEHNIČNIM SEKRETARJEM OBČINSKEGA ODBORA ZZB NOV ŠKOFJA LOKA

Že Lenin je nekoč dejal, da tisk ni samo propagator, ampak tudi organizator. To velja tudi za Zvezo združenj borcev NOV in njeno glasilo »TV 15«. Uredništvo in uprava lista se zato trudita, da bi list razširila, da bi se nanj naročil prav vsak član, razen tistih seveda, kjer je v družini več članov. Obenem pa bi večja naklada pripomogla h gospodarsko uspešnejšemu poslovanju.

Uprava »TV 15« je lani začela sistematično širiti naš list po posameznih občinah. Občinski odbor ZZB nam pošlje naslove vseh članov, ki bi prišli v poštev kot naročniki, uprava pa jim pošlje nekaj številčkov brezplačno na ogled. Če so zadovoljni, ga ne odpovejo in tedaj jih uvrstimo med naročnike.

Prve dni januarja je prišla na vrsto škofjeloška občina. V zvezi s tem smo se obrnili na tehničnega sekretarja občinskega odbora ZZB NOV Škofja Loka, tovariša Ferda Tolarja, z nekaj vprašanji. Tovariš Tolar je doma iz znane partizanske vasi Prtovč pod Ratitovcem, kjer se je rodil leta 1922. Pred vojno je bil gozdni delavec in miner. Od začetka 1942 je aktivno delal v OF, v začetku 1943 pa je odšel k partizanom. Bil je komandant Prešernove in nekaj časa Vojkove brigade, po vojni je končal več vojaških šol in 2 razreda gimnazije (po novem), pred kratkim pa je bil kot polkovnik JLA upokojen.

● **Koliko prebivalcev ima vaša občina, koliko je članov ZZB in koliko naročnikov na »TV 15«?**

Prebivalcev je blizu 25.000, članov ZZB 2.402, naročnikov pa 832, torej približno tretjina.

● **Mislili, da je število naročnikov zadovoljivo?**

Mislim, da ni. Če bi ljudje bolj brali vaš list, bi bili o vsem bolj poučeni in bi manj prihajali spraševati na odbore in na občino. Tako pa sprašujejo o zadevah, ki jih lahko v »TV 15« skoraj vsak teden beremo. Največ je naročnikov v središčih, manj v oddaljenih krajih, torej tam, kjer bi jih moralo biti prav največ.

● **Zakaj po vašem mnenju ni več naročnikov?**

Zdi se mi, da je glavni vzrok ta, da ljudje za vaš list ne vedo, oziroma ne vedo, kje bi se nanj naročili in kako, samim pa se ne ljubi poizvedovati in se naročati. Mnogi bi postali naročniki, če bi jih kdo drug naročil.

Pojasnilo

Pri članku »Nogometna tekma po partizansko«, ki je bil objavljen v zadnji lanskii številki »TV 15«, je v tiskarni pomotoma izpadlo ime avtorja članka: IVAN LIPAR-IZ-TOK.

Dalje pojasnjujemo, da je avtor članka »Kako naj se bore, če so izločeni iz šolskih vrst?« IVAN JAN, medtem ko pripadata inicialki N. N. članku »Cetrto stoletje pa znamenitih dogodkih« v predhodni številki.

Mislim, da denar ni poglavito vprašanje, saj se ne moremo pritoževati, vsaj v večini primerov ne, da bi imeli kakke posebne socialne probleme. Predvsem bi morali biti naročeni na list vsaj vsi odbori združenj. Tako sem lani opazil, da skoraj nihče ni imel statuta ZZB, čeprav je izšel v »TV 15«, in sem moral ponj na republiški odbor. Kako naj organizacije delujejo, če nimajo stalno pri roki statuta?

● **Ali je kje kakšno ZROP ali ZB, kjer ni niti enega naročnika?**

Kot vem, takšnega združenja ni, je pa kar dosti odborov, ki niso naročeni.

● **Kaj ste v občinskem odboru ZZB doslej že napravili, da bi se število naročnikov povečalo?**

študentom, toda ta se je pred kratkim preselil v Ljubljano. »Glas Gorenjske« pa bolj malo piše o borčevskih vprašanjih. O tem, kako bi našli primernega človeka, ki bi dopisoval v vaš list, se bomo morali na eni izmed prihodnjih sej temeljito pogovoriti in nekoga izbrati. Saj vem, da vi poklicni novinarji ne morete obletati vseh slovenskih občin, ker vas je premalo...

● **Zadnjič si omenil nekaj združenj, ki niso preveč disciplinirana in delavna. Katera so to in kako je tam z naročniki na »TV 15«?**

Kot prvo bi omenil Davčo, od koder ni od 1964 nobenega zapisnika, pa tudi predsednik ni prišel v Loko, ko smo ga klicali. Zapisnikov tudi ni iz Martinvrha, Zminca, Bukovice, Češnjic

ce in Podlonka. Nekateri odbori so se po volitvah samo konstituirali in s tem končali svoje delo, drugje pa so delali brez načrtov — ni bilo delovnega sistema ne konkretnih nalog in ne nadzora, če so sklepe izvršili. Tam je tudi naročnikov le malo.

● **Kako je kaj pri vas glede sodelovanja z drugimi organizacijami?**

Naj povem samo to, da se zadnjega plenuma občinskega odbora ni udeležil niti en zastopnik občinske skupščine, pa tudi ne zastopnik komiteja ZKS ne odbora SZDL ne sindikalnega sveta...

● **Kakšno je stanje v ZZB v vaši občini po vašem mnenju in kakšne so vaše naloge v bližnji prihodnosti?**

Zdi se mi, da so se (mene ni bilo tukaj vrsto let po vojni) ukvarjali z obrobni in manj važnimi vprašanji, poglavito pa odlagali ali zanemirjali. Najtežje, obenem pa tudi najvažnejše vprašanje so odnosi naših odborov ali skupin članov do samoupravnih organov v podjetjih in drugje. Mislim, naj bi se ZZB

kot organizacija ne vmešavala v njihovo delo. To pa ne pomeni, da v teh organih posamezniki, člani ZZB nimajo pravice na normalen, zakonit način zastopati svoja stališča. Zdi se mi, da je zaradi tega nepravilnega pojmovanja dejavnost ZB in ZZB zadnja leta pešala, se izgubljala v

sporih. Napak iz preteklosti, ki prihajajo šele sedaj na plan, pa ne moremo popraviti in odpraviti kar čez noč. Upam, da smo zadnje čase dosegli prve, sicer manjše, toda vendarle uspehe in da se je že začelo vračati zaupanje članov v organizacijo.

M. P.

Pred letnimi skupščinami

Občinski odbor ZZB NOV Jesenice je že v začetku lanskega decembra razpravljal o delu združenj, komisij in sekretariata občinskega odbora, predvsem pa o pripravah na redne letne skupščine združenj.

Potem ko se je konstituiral, je imel sekretariat občinskega odbora 13 sej, občinski odbor pa dva plenuma in eno razširjeno sejo s predstavniki združenj. Na prvih šestih sejih se je sekretariat predvsem ukvarjal z razpravami o zasedbi komisij ter podkomisij, ki so začele delati prvo polovico lanskega leta.

Najbolj delavna je bila komisija za priznavanje posebne delovne dobe, ki zadnje čase zaseda kar dvakrat tedensko in na vsaki seji reši povprečno 10 do 12 prošelj. Lani je komisija dobivala veliko število vlog, ker je rok za vlaganje potekel z 31. decembrom 1966.

Tudi komisija za socialna vprašanja bivših borcev je imela dosti dela in razpravljanja. Do zdaj je prek podkomisij zbrala skoraj vse podatke, ki se nanašajo na socialne, stanovanjske, zdravstvene in druge razmere. Člani so se dogovorili, da bodo v kratkem sklicali sejo in se ob tej priložnosti do potankosti pogovorili o vseh težavah, obenem pa pripravili gradivo za razširjeno sejo s predstavniki združenj. Razen tega se bodo pogovorili tudi o lanskih obiskih bolnih borcev po bolnišnicah in na domovih. Predvsem naj bi bolne obdarili s knjigami, zato bodo prosili občinski odbor za denar za nakup desetih izvodov knjige »Ukana« in »Sveti Urh«. Prve dni januarja pa naj bi bil posvet jeseniških zdravstvenih delavcev. Pogovorili naj bi se o načinu sistematičnega zdravljenja in zdravniških pregledih bivših borcev.

Predsednik podkomisije za zaposlovanje bivših borcev je preveč zaposlen, zato so na njegovo mesto imenovali drugega. Predloga, da bi za večje usklajevanje dela med komisijo za socialna vprašanja borcev in invalidov ter upravnim odborom sklada za priznavalnino borcev pri občinski skupščini imenovali posebno podkomisijo, pa niso sprejeli. Sklenili so, naj bi to delo prevzela predsednica podkomisije za skrb do otrok padlih in še živčih borcev. Vloge za priznavalnino pa bodo odslej najprej obravnavala združenja, jih nato poslala občinskemu odboru ZZB, ta pa jih bo posredoval upravnemu odboru sklada pri občinski skupščini.

Zalne svečanosti v taborišču Mauthausen se je udeležilo 35 bivših internirancev in njihovih svojcev. Razstavo »Po sledovih nacističnega terorja«, ki je bila med 4. in 13. septembrom lani v mali dvorani delavskega doma pri Jelenu, si je ogledalo 3200 ljudi, od tega polovica šolske mladine. Zatem je bila razstava še tri dni v Kranjski gori, kjer jo je obiskalo najmanj 800 ljudi. Po osemletkah so imeli v višjih razredih sedem ur predavanj o razmerah v koncentracijskih taboriščih, udeležilo se jih je nad 300 otrok.

Kljub temu, da je jeseniška železarna s pravnega stališča uredila pravni spor zaradi odpovedi delovnega razmerja devetim upokojencem, članom ZB, ki se razen enega vsi strinjajo z odpovedjo, so se odločili, naj bi povabili dva predstavnika republiškega odbora ZZB NOV, da bi na razširjeni seji občinskega odbora in predstavnikov združenj razložila stališče do tega vprašanja. Ta naj bi potem udeleženci sestanka razlagali članom po letnih skupščinah združenj. Na sejo naj bi povabili tudi direktorja kadrovskega sektorja železarne in predstavnika centralnega delavskega sveta, da bi pojasnila stališče železarne.

Obravnavali so tudi pritožbo upravnega odbora sklada za priznavalnino zaradi članka v »TV 15« »Borci za severne meje in priznavalnino« ter ravnateljstva osemletke »Tone Cufar« v zvezi s člankom »Zalna komemoracija na grobišču padlih borcev na Jesenicah« v »Železarju«. Glede prvega članka je dopisnik napadno razumel podatke o podeljevanju priznavalnin, glede drugega pa se res ni pozanimal, kateri razred je izvedel pevske in recitacijske točke, namreč VIII. a. Kljub temu dvema spodrslijama so priznali, da dopisnik dobro dela, obenem pa so ugotavljali, odkod izvira nekakšna gonja proti njemu. Ta naj bi izvirala še izpred več let, ko je pisal prav takó v TV 15 in se nekajkrat pritožil na takratno predsedstvo ZZB NOV Slovenije.

Da bi kar najbolj dostojno proslavili 25-letnico ustanovitve JLA, so se odločili, da bodo nakazali združenjem borcev in rezervnih oficirjev po 20 do 25 tisoč starih dinarjev za izvedbo proslav. Na Jesenicah pa naj bi za dan JLA gledališče uprizorilo predstavo s partizansko tematiko.

V drugi polovici decembra so imeli redne seje glede letnih skupščin odborov združenj. Vse skupščine naj bi končali do konca januarja.

Ob tem, ko samoupravljalci v železarni obravnavajo svoj statut, so se v ZZB odločili, da bodo dali samoupravnim organom pisni predlog o imenovanju stalne komisije za vprašanja borcev pri centralnem delavskem svetu, ne pa začasne, kot to predvideva osnutek statuta.

Na prostoru, kjer zdaj stoji spomenik padlim borcev pred železniško postajo, bodo gradili. Zato naj bi spomenik primerno zaščitili pred okvarami.

Razpravljali so tudi o tem, kateri partizanski enoti naj bi na Jesenicah podelili domicil. Ko bodo uskladili to vprašanje z radovljiško občino, bodo o podelitvi domicila tudi dokončno sklepali.

Karel Zorko

»Dedek Mraz« v Poljanah

Kot že predlanskim, je tudi lani »dedek Mraz« obiskal pionirje »Odredu TV 15« v Poljanah pri Dolenjskih Toplicah. Z njim so prišli bivši partizanski kurirji ter predstavniki zavoda »Borec« in »Slovenija-avto« iz Ljubljane, ki imata patronat nad odredom.

Bil je lep zimski dan, v šoli so pravkar imeli risanje. Prikazal se je »dedek Mraz« s svojim spremstvom, zajčkom in medvedkom. Nekateri so ga videli prvič v življenju... »Dedek Mraz« jih je začel spraševati, nato jim je zastavil več ugank, nazadnje pa jih obdaril z bonboni, pomarančami in knjigami. Tudi pionirji so mu pokazali, kaj so se naučili.

Potem so se stari partizani pomešali med pionirje in se začeli z njimi pogovarjati. Pionirji so namreč začeli izdelovati partizanske spominke, za začetek puške in kurirske tor-

bice, letos pa bodo program še obogatili. Pomagal jim bo nekdanji kurir Igor, pomoč pa so obljubili tudi slikarji Subic, Lakovič in Kumar.

Ob slovesu se je obiskovalcem zahvalil za obisk predstavnik ZB Poljane tovariš Lojze Murn. Pionirji so nekdanje partizane obdarili s smrečicami v spomin na vojne čase, ko je mnogi izmed njih našel zavetje pred sovražniki ali slabim vremenom prav pod smreko.

Pionirji pa niso pozabili na partizansko mater Kolenčevo iz Poljan, ki je izgubila med NOB tri sinove in moža. Izročili so ji pozdrave nekdanjih partizanov in ji prinesli darove.

Slovo je bilo prisrčno, nekdanji partizani pa so obljubili, da še pridejo.

MAKS BURGAR

PROTESTI PROTI VOJNI V VIETNAMU

Pod gesli »Proč z umazano vojno«, »Hočemo mir v Vietnamu« je tudi koprška mladina organizirala manifestacije v znak solidarnosti z vietnamskim ljudstvom ob 6. obletnici Osvobodilne fronte Južnega Vietnama. Več tisoč mladincev in mladink koprskih srednjih in osnovnih šol je šlo v tistem spredu po koprskih ulicah z nemim protestom proti ameriški divjavi na azijskem jugovzhodu. Zatem so se zbrali na Titovem trgu na protestnem zborovanju. Mladi

ljudje so do kraja napolnili trg. O boju vietnamskega ljudstva za svobodo in neodvisnost ter o solidarnosti jugoslovanskih narodov z njihovimi pravičnimi stremeljenji sta spregovorila — za občinski komite Zveze mladine v Kopru Borotin Kravanja, za občinsko združenje zveze borcev pa Vid Vremec.

Podoben protestni zborovanji sta bili tudi v Sežani in v Piranu.

P.

N LJUBLJANA
PRIMERNO NOVOLETO DARILLO ZA VSAKOGAR
DOMAČE IN UVOŽENE ŠPORTNE POTREBŠČINE ZA ZIMSKE DNI

V III. NADSTROPJU TRGOVSKE HIŠE **nama** TOMŠIČEVA ULICA 2

SMUČI:

- Super VSL
- Standard Metalic
- Starti Metalic
- Olympic Hickory
- Skimaster — acryl
- Combination
- Jet — acryl
- Jet — navadne in z okovjem

Pionir — acryl:

- navadne in z okovjem
- VARNOSTNE VEZI:
- Tyrolia (avstrijske)
- Skymaster (avstrijske)
- Antigips (domače)
- Junior (vzhodnonemške)
- Mesta (vzhodnonemške)
- SMUČARŠKE PALICE, aluminij

DRSALKE:

- za hokej
- Polar in Tempo
- za umetno drsanje
- Kristal

Novost:

- drsalke za otroke
- »Bobles«

SANKE

- navadne in kolarske,
- SMUČARSKI ČEVLJI,
- DRSALNI ČEVLJI,
- za moške in ženske
- HOCKEY ČEVLJI
- TRENERKE
- nemške in domače
- SMUČARSKI PULOVER-JI

VELIKA IZBIRA • UGODEN NAKUP • NAKUP TUDI NA POTROŠNIŠKI KREDIT

nama

LJUBLJANA

nama

- kvaliteta
- odlični kroji
- bogata izbira
- modne novosti

NAŠ USPEH
IN VAŠE
ZADOVOLJSTVO

»LABOD«
NOVO MESTO

DROBNE zanimivosti

● V naši deželi proizvajamo mnogo suhih sliv, ki so pomembno izvozno blago, poraba suhe slive v deželi sami pa je malenkostna. Saj je pride na prebivalca komaj okrog 300 gramov na leto. Suha sliva je bogata s sladkorjem — vsebuje ga približno 50 % ter je, spričo tega, po kalorični vrednosti prav koristno živilo. Suha sliva vsebuje poleg sladkorja še številne aminske kisline, pektinske snovi, nekaj celuloze in še nekaj drugih kislin (največ jabolčne kisline). V njenih mineralnih snoveh so kalcij, kalcij, železo, fosfor, magnezij, fluor itd. Suha sliva vpliva v vitamini iz skupine B in z odvajalnimi sestavinami zelo ugodno na prebavo.

● Užiten del sveže kumarice vsebuje 95 % vode, 0,8 % beljakovin, 3 % ogljikovih hidratov, 0,7 % celuloze in 0,5 % mineralnih spojin. Sto gramov užitne kumarice ima 16 kalorij in kakih 5 mg vitamina C in nekaj malo peovitamina A.

● Spinača ima veliko količino železa in vitamina A, precej kalcija in vitamina C. Najvažnejše pri spinaci je, da jo je moč vse leto dobiti svežo, tudi pozimi in v

Nova odkritja s procesa proti vojnim zločincem v Nürnbergu

V današnji številki začenjamo objavljati dokumentarno serijo člankov o novih odkritjih z nürnberskega procesa, o dogodkih, za katere doslej javnost ni vedela, o podrobnostih pred začetkom procesa, med procesom in po njem. Večina fotografij iz naše nove serije doslej še ni bila objavljena. Raziskovalno delo, iz katerega je nastal »Proces stoletja«, je opravil italijanski novinar Ricciotti Lazzaro, pomagali so mu najvidnejši predstavniki zaveznikskih sil, ki so sodili nacističnim zločincem, sodelovali pa so novinarji iz New Yorka, Londona, Pariza, Münchna, Moskve, ameriško obrambno ministrstvo, sovjetska agencija Novosti, angleški vojni muzej, reviji »Time« in »Deutsche Illustrierte« in posamezniki.

OPERACIJA MONDORF

Mondorf-les-Bains je kraj s 1.200 prebivalci, ki ga obdajajo nizki zeleni griči, poraščeni z bukvami in kostanji. Do začetka druge svetovne vojne je kraj slovel zaradi termalnih vrelic, ki so najpomembnejši v Luksemburgu. 2. oktobra 1944 okoli desetih dopoldne je prišla v središče trga skupina ameriških oficirjev. Iz džipa na čelu je izstopil konjeniški polkovnik s sijajno zeleno čelado na glavi — takšne čelade na bojišču ni bilo mogoče nikoli videti. Pol-

deset sob in vse so bile lepo ohranjene.

Polkovnik z zeleno čelado je bil videti zadovoljen. Hotel je stal na idealnem kraju, obdajali so ga le travniki in drevesa. V letoviščarskem kraju je spominjal na trdnjavo in z nekaj spremembami bi ga bilo mogoče preurediti v zapor. Do konca vojne je bilo še sedem mesecev, toda polkovnik Andrus je le našel tisto, kar je že dolgo iskal: prvi zapor za Hitlerja in nacistične voditelje po zlomu Nemčije. Ameriške prednje straže so bile tisti čas komaj petinštirideset kilometrov daleč na črti »Siegfried«. Do Berlina je bilo še šeststo kilometrov, veliko bitk in veliko mrtvih. Toda Andrus se je takoj lotil dela. Niti minute ni izgubil. Veljal je za najbolj trmaste ga polkovnika v ameriški vojski in morda so ga ravno zato izbrali.

»Operacija Mondorf« je bila zavita v popolno skrivnost. Zanj je vedelo le malo ljudi na svetu. Ime trga se ni pojavilo v nobenem zapisu in v nobenem časopisu. Od sedmih jutraj do sedmih zvečer je na tem področju veljala policijska ura, če se je kdo sprehal okoli s fotografiranjem aparatom, so ga prišli in obsodili pred vojaškimi sodiščem. Postavili so bloke in tako zaprli dohode v trg. Mondorf-les-Bains se je tako spremenil, v prikazen, omenjali so ga s šifro: A. P. O. 613, U. S. Army.

Polkovnik Andrus je poklical inženirski bataljon in nastanil strokovnjake iz štirih hotelov: ena in kompanija A je bila v Terminu, kompanija B je bila v Grand Cheftu, kompanija C v Bristolu, kompanija D pa v Windsoru. Potem je začel spreminjati Palace v taborišče. Steklar Sylvère Linster je zamenjal vse razbite stipe z novimi, nato pa je skupina kovačev in zidarjev zaprla vsako odprtino z močnimi železnimi zapahli. Okoli hotela so postavili dvojno ograjo iz kolov in bočice žilce. Stirje stolpiči — dva spredaj in dva ob straneh — so čakali na oddelek strojnitarjev. Na vseh koncih so namestili zanke, tako da bi razsvetlila vse poslopje, na streho pa so montirali močan električni zvočnik. Nato so kole in bočice žilce prekrili s šotorskimi ponjavami, tako da nihče od zunaj ni mogel videti, kaj se dogaja znotraj. To delo je trajalo komaj šest dni. Pokem je bil Andrus pripravljen. Toda njegov prvi jetnik je prišel šele prihodnje leto.

Trmasti polkovnik in njegovi sodelavci so začeli čakati. Toda operacija, v katero so bili vključeni, se je rodila že 13. januarja 1941, ko Amerika še ni stopila v vojno. Takrat se je Hitler pripravil, da pošlje na Coventry drugi val raket V-1 in da napade Sovjetsko zvezo. Predstavniki zasedenih dežel so se tedaj zbrali v Londonu in sprejeli tole resolucijo: »Eden poglavitnih vojnih ciljev zaveznikskih dežel je kaznovati krivce za zločine, zagrešene v zasedenih deželah. Za to se vlade obvezujejo, da: 1. bodo zločinci katerekoli narodnosti prijeti, pripeljani pred sodišče in obsojeni; 2. bodo sodbe izvršene.«

Cez leto in pol — oktobra 1942 — so predstavniki sedemdesetih dežel, zapletenih v boj proti Nemčiji, ustanovili medzavezniško komisijo za ugotavljanje vojnih zločinov. Vojna je že divjala, začela se je bitka za Stalingrad, v Afriki je prišlo do novih spopadov, do izkrcanja v Normandiji sta manjkali skoraj dve leti. Toda mednarodna komisija je začela delati, kakor da bi se vojna

utegnila končati čez štirindvajset ur. Zbrali so dokumente, informacije, pričevanja o nacističnih grozdelstvih v zasedenih deželah in Nemčiji. Londonski radio je večkrat sporočil v nemščini in drugih jezikih: »Vojni zločinci se bodo morali zagovarjati pred posebnimi sodišči.« 1. novembra 1943 so Stalin, Roosevelt in Churchill na sestanku v Moskvi podpisali izjavo, s katero so se ob-

vezali, da bodo »po skupnih odločitvah kaznovali krivce zločinov, zagrešene v več deželah.«

V Združenih državah Amerike so ministrstva za zunanje zadeve, vojsko in pravosodje začela podrobno proučevati organizacijo velikega procesa. Še posebej sta se s tem ukvarjala sodnik Samuel Irving Rosenmann in Robert Houghwout Jackson, člana vrhovnega sodišča ZDA. Obenem so ustanovili posebne vojaške oddelke, ki so se pridružili napadalnim enotam ter zbirali dokumente. Sodnika sta proučevala postopke za proces proti vojnim zločincem.

Nekatere temeljne zamisli anglosaškega proceduralnega prava — tako je pozneje pojasnil sodnik Jackson — niso priznane med ljudstvi evropskega kontinenta, nekateri ameriški zakonski izrazi pa so kratko in malo neprevredljivi v druge jezike, ker ni ustreznih izrazov. V anglosaških deželah zasliši vsakega obtoženca ali pričjo tako tožilec kot branilec. Američani menijo, da je takšno dvojno zaslišanje najboljši način za ugotavljanje,

koliko je določena izjava verodostojna. Tudi obtožnica je drugačna in predstavniki Sovjetske zveze so trdili, da je anglosaški sistem krivičen do obtoženca. Angleži in Američani — tako so govorili Rusi — sestavijo nekakšno splošno obtožnico, potem pa med procesom izoblikujejo posamezne dokaze, medtem ko mi v obtožnici naštejemo in opišemo vse dokaze zoper obtoženega, naštejemo dokumente in pričevanja. Američani so odgovorili, da tak postopek vnaprej nakazuje izid procesa. Potemtakem ne bi bilo treba dokazovati verjetnosti obtožbe, marveč samo poslušati obrambo obtoženega. Vendar so te težave kmalu odstranili.

25. junija 1945 so se za veliko zeleno mizo zbrali predstavniki štirih velesil: Ameriko je zastopal sodnik Jackson z enajstimi pomočniki; Anglijo vrhovni tožilec sir David Maxwell-Fyfe in lord kancler Jowitt z enajstimi pomočniki; Francijo svetnik pravnega sodišča Robert Falco in strokovnjak za mednarodno javno pravo profesor André Gros z dvema pomočnikoma; Sovjetsko zvezo pa general Jola T. Nikičenko, podpredsednik moskovskega vrhovnega sodišča, z dvema pomočnikoma. Vojne v Evropi je bilo konec, blizal se je čas procesa.

Razprava je bila dolga in v njej ni manjkalo razburljivih trenutkov. Postavljeno je bilo tudi tole vprašanje: ali ni ZSSR morda tudi sokrivce zločinov, ker si je leta 1939 s Hitlerjem razdelila Poljsko? Kako si razlagati rusko zasedbo Litve, Estonije in Letonske?

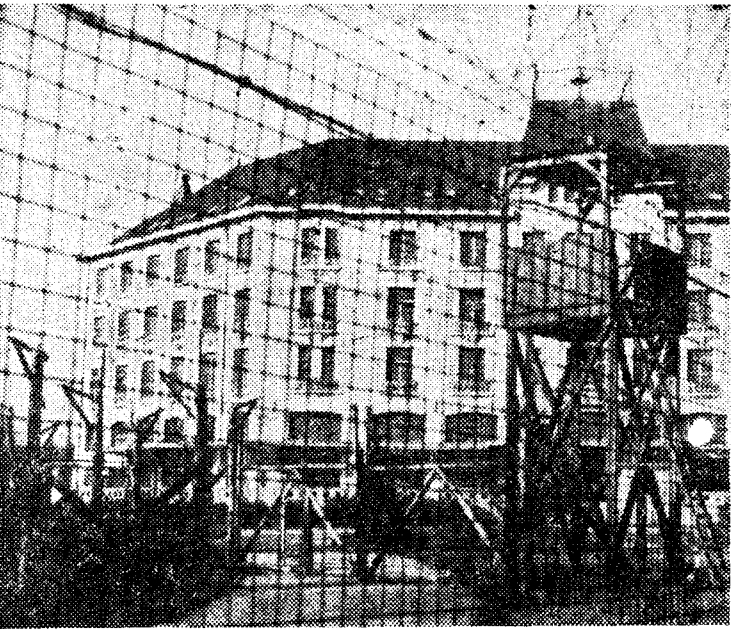
Polkovnik Burton C. Andrus

Ta vprašanja (ki so bila posevsem retorične narave) so močno podkrepili z izjavami beguncev, tako da na sestanku ni manjkalo ostrih besednih spopadov. Naposled so se vsi strinjali o tem, kakšna naj bi bila procedura: v glavnem naj bi temeljila na anglosaškem sistemu. Potem je prišlo na vrsto vprašanje, kje naj bi bil sedež sodišča. Predstavniki ZSSR so predlagali London ali Berlin, Angleži so bili za Münchno. Kazno je bilo, da bodo tudi o tem neskončno dolgo razpravljali. Tedaj je sodnik Robert Jackson rekel: »Zadnje tedne sem bil v mnogih krajih osvobojene Evrope, vendar nisem videl nič takšnega, kar potrebujemo. V Frankfurtu sem zaupal težave generalu Luciusu D. Clayu, ameriškem vojaškemu viceguvernerju. Na Zellenstrasse v Nürnbergu stoji zapor, ki je bržkone kakor nalašč za to zadevo: navzlic bombardiranju je skoraj nedotaknjen, v bližini pa je celo sodišče.« Hitro so se zedinili: proces proti nacističnim zločincem naj bo v Nürnbergu, mestu hitlerjevskih parad.

(Nadaljevanje prihodnjaji)

Reichsmarschall Hermann Göring, ki se je predal ameriški VII. armadi, je 11. maja 1945 v bavorski Augusti priredil tiskovno konferenco. Nosil je eno izmed svojih uniform, vendar brez odlikovanj

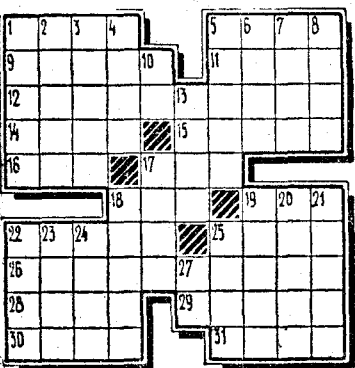

Hotel Palace v luksemburškem trgu Mondorf-les-Bains, spremenjen v zapor za nacistične zločince

zgodnji spomladi, ko ni druge sveže listne zelenjave. Spinača je, spričo lahke prebavljivosti, zelo primerna v dietalni in otroški prehrani. Spinačo pa je treba uporabiti takoj, svežo, ker se, če dlje stoji, vrednost vitamina C v njej naglo manjša.

● Zrel svež paradiznik in svež jajčevce vsebujeta skoraj enako količino vode, ogljikovih hidratov in mineralnih spojin ter imata v 100 gramih 22 do 23 kalorij. Paradiznik ima manj beljakovin in manj celuloze ko jajčevce. Paradiznik vsebuje v 100 g približno 40 miligramov vitamina C in približno 2 miligrama karotina (provitamina A), jajčevce pa v isti količini le 15 mg vitamina C in komaj nekaj sledi karotina. Paradiznik vsebuje mineralne spojine, bogate s fosforom in železom, imajo pa manj kalcija, medtem ko je v paradizniku prav toliko kalcija in magnezija kakor v jajčevcu.

Križanka

VODORAVNO: 1. rimski bog ljubezni, 5. čar, očarljivost, 8. hrib nad Stalingradom, kjer so se odigrale krvave borbe med Sovjeti in Nemci, 11. mesto v Sovjetski zvezi, po katerem se imenuje morje, 12. kraj v Sloveniji, kjer je bilo zbirno taborišče izseljenih Slovencev, 14. valj, zvitek, 15. mesto v Romuniji ob spodnjem toku Donave (naša pisava), 16. veznik, 17. medmet, 18. pokoj, 19. rt na otoku Lewis (Škotska), 22. ruska dolžinska mera, 25. sever (tujka), 26. naziv enega izmed slovenskih partizanskih odredov, 28. malsajska blaznost, 29. oseba iz »Prodanje neveste«, 30. kratek moški suknič, 31. domače moško ime.

NAVPIČNO: 1. dišeča morska smola, 2. partizansko ime narodnega heroja, legendarnega junaka, tudi borca tujske legije, 3. priprava za pometanje, 4. pleme, pasma, 5. okop, nasip po srbsko, 6. zavetišče, prbežališče, 7. rt na Portugalskem blizu Lizbone, 8. medvojna italijanska kratica za belgardistične enote, 10. inicialka slov. pisatelja (»Bajke o Gorjancih«), 13. reka v Avstriji, pritok reke Traun, 17. drugo ime za Kitajsko, 18. ime narodnega heroja Bračiča, 19. Pucciničeva opera, 20. silen veter, 21. nadzorniki javnih zgradb v starem Rimu, 22. indijski denar (družbi), 23. glavno mesto sedme države (originalno), 24. priletni avtorja knjige »Jeklena pest« (part. ime Korotan), 25. svojilni zaimek, 27. kratica za »nogometni klub«.

V Gradišču — rojstni vasi Borisa Kraigherja

»Vozil sem se na svoje novo mesto. Vso noč me je nadlegovala mučna negotovost: kakšni kraji so to, kakšni ljudje so tam? Komaj se malo spominjam iz sole slovenskega imena štajerskih gor, a še nikdar nisem slišal imenovati Švete Jedrte (Lenarta v Slovenskih gorah, op. p.). In komu se je kdaj sanjalo, da me pošlje usoda ravno sem gor na mejo, ki jo izpodkopava in razjedaja sovražnik.« Tako se začne roman dr. Lojza Kraigherja »Kontrolor Škrobar«. S temi besedami je po vsej verjetnosti pisec izpovedal lastne vtise, ko se je v začetku tega stoletja (1907. leta) prvič srečal s Slovenskimi gorami in Gradiščem pri Lenartu, kjer je nekaj let služboval kot zdravnik.

Spoznavati je začel bridko življenje malega človeka, živčnega v bedi in pod velikim vplivom germanizacije. S kolesjem se je prevažal po blatnih in prašnih klančih, se ustavljal pri boljših in jim vlival upanje v življenje. Ljudje so ga imeli radi, saj je skrbel za njihovo zdravje in jim prižgal vero v svobodo, lepše življenje.

V hiši št. 49 v Gradišču v Slovenskih gorah (prej Sv. Trojica) so se Kraigherjevimi rodili otroci. Ob časi slovenjogoričana so se takrat v vaški gostilnici razvemale burne razprave in svobodomislne ideje. Spomladi leta 1910 je zdravnik dr. Lojz Kraigher začel pisati roman »Kontrolor Škrobar«. To leto so bile v Lenartu občinske volitve. Dogajanja okoli njih so dala precej snovi za roman.

Do petega novembra 1910. leta je bilo napisanih nekaj deset strani romana. Takrat pa se je po prašni cesti pripeljal sem iz lenarske strani Ivan Cankar — Kraigherjev prijatelj. Zdravnik mu je pokazal svoje začetno literarno delo, ki ga je Cankar pazljivo pregledal. Kmalu pa je tudi sam spoznal bridko resnico, ki jo je začel Kraigher prenašati na papir. Pri Kraigherjevih je ostal Cankar do začetka maja 1911. leta, šest mesecev.

Se istega leta je dr. Lojz Kraigher umrl dvajsetletni sin Žižo. Za vedno je zatisnil oči v naročju že pokojne Murglove mame iz Gradišča, ki je Kraigherjev občasno pomagala v gospodinjstvu. Pokopali so ga na vzorno urejenem gradiškem pokopališču. Oče je

pokojnemu sinu napisal naslednji verz in ga dal vklepati na nagrobnik:

Komaj zaživel,
komaj zaslužil
življenja sklad,
komaj zasanjal,
slo cilčkov in nad,
odšel
v dvanajstoj pomlad.

Mrak je že legal na gradiško pokopališče, ko sem si zapisoval ta verz. Izenadna zagledam pred seboj starejšo ženo. Pozdravila sva se in ona mi reče: »Veste, Žižo je bil moj sošolec.« Ko sva se napotila potem proti trgu, mi je prijazna sopotnica povedala še marsikaj zanimivega o Kraigherjevi družini. »Saj smo si bili nekoč sosedje in prijatelji...« je še dodala.

Lojz Kraigher je napisal roman »Kontrolor Škrobar« do leta 1913. Prvič pa je izšla knjiga spomladi l. 1914, nekaj mesecev pred izbruhom prve svetovne vojne. Malo pred tem, štirinajstega februarja 1914, je prijel na svet Boris, ki je 4. januarja 1967 tragično preminil s sinom Janezom v bližini Sremske Mitrovice. Boris je preživel v Gradišču svojo prvo pomlad in poletje.

Preberimo si še, kaj je napisal avtor o svojem romanu, ki se je rodil skupno z Borisom:

»Kljub vojnemu razpoloženju, kljub bučnim gostilniškim pomenkom, razpravljanjem in prepričam, kljub pomanjkanju na vseh straneh, kljub kruhu, ki je bil kakor prežgana opeka, so ljudje zelo mnogo brali. »Kontrolorja Škrobarja« so požirali. Bil je predrag, da bi ga mnogo kupovali, bil je skrit pred avstrijsko javnostjo, pa so si ga drug drugemu izposojali, da je šel iz rok v roke. Ko sem ga bil snoval, sem se bil zavedal, da bi bil užiten za ljudi in da bi šel zares med bralce. No — življenje samo mi je bilo nudilo modele in njih doživljanje, da bi si jih bolj reznih ne bi mogel sam izmisliti...«

»Naprednjaki so se na tihem zgražali nad brezobzirnim odgrinjanjem očeje moralne in politične gnilebe v ogroženih krajih; na glas pa so priznavali: — Vse je resnica. Škrobarstvo je izraz za izdajalstvo nad seboj

in nad svojim narodom. — »Škrobar« nam je odkril spoznanje: če hoče narod živeti, mora premagati svoje škrobarstvo...«

Nekdanja Kraigherjeva hiša v Gradišču je pomembna tudi po tem, ker je v njej rojen pisatelj Ivo Brnčič, ki je padel med NOB. Slovensko slaviščno društvo je pred dobrimi petimi leti odkrilo na omenjenem poslopju spominsko ploščo v čast pisateljev dr. Lojza Kraigherja, Ivana Cankarja in Brnčiča, Lastnica hiše je sedaj Pavla Dreo, upokojenka, ki poslopie skrbno vzdržuje. V tej zgradbi je tudi trgovski lokal lenarskega trgovskega podjetja Potrosnik — Izbira.

Se letos se bo k sedanjim spominski plošči na nekdanji Kraigherjevi hiši pridružil še ena, na kateri bo vklepano ime heroja Borisa Kraigherja-Janeza, revolucionarja in velikega gospodarstvenika.

Boris Kraigher je v mladih letih pogosto prihajal v Gradišče. Bil je v gosteh družine takratnega šolskega upravitelja v Gradišču Kovačiča, ki je stanovala v poslopju nekdanje gradiške posojilnice.

Nazadnje je Boris obiskal Gradišče poletj leta 1960. Zelel si je ogledati notranjost svoje rojstne hiše. Takrat pa sedanje lastnice ni bilo doma. Napolni se je na pokopališče in si ogledal grob svojega brata Žiža, ki je še vedno lepo vzdrževan. Za to skrbi Tončka Kos iz Gradišča št. 14. Boris je obiskal tudi njeno družino.

S Kosovimi se je takrat pogovarjal o kmetijstvu. Občudoval je žitna polja, stopil v hlev. Od Kosove hiše se je ozrl proti trgu in občudoval lepoto svojega rojstnega kraja.

Povprašal je tudi za Murglovo mamo, ki je bila Tončkina babica. Nekoč je bila pogosto pri Kraigherjevih.

Leta 1960 so skupaj z Borisom obiskali Gradišče še hčerki Nevenka in Meta, sin Marko, brata ing. Miloš in prof. Uroš Kraigher ter nekateri drugi.

Hodil sem po stopinjah naših velikih ustvarjalcev, ki bodo vpisani v našo zgodovino kot borci za človekove pravice, svobodo in lepše življenje vseh ljudi. Ponosni smo nanje. Njihova človekoljubna dejanja in napredna stremjenja naj nas usmerjajo pri našem bodočem delu. Z uresničevanjem njihovih misli jim bomo postavili najlepši spomenik.

Francšek Stefanec